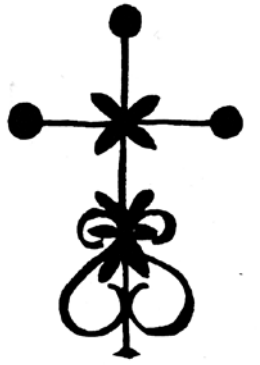

TARVAS KOTISEUTULEHTI

N:o 2
2015

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Kotiseutuyhdistys Tarvaiset ja Tarvasjoen kappeliseurakunta

TARVASJOKI 700 VUOTTA

Tohtori Aulis Ojan tutkiessa ja kirjoittaessa Tarvasjoen historiaa 1950-luvulla hän päätyi uuteen tulkintaan kahdesta aikaisemmin paljon kiinnostusta herättäneestä Varsinais-Suomen historian kohdasta. Ensimmäinen asia oli, missä sijaitsi ja kuinka kaukaa historiasta löytyi perimätietona vuosisatoja säilynyt tarina Tallakappelista Tarvasjoella. Toinen ratkaisematon ongelma oli, mitkä olivat ja missä sijaitsivat ne neljä tilaa, joiden myynnistä uudisasutusalueelta oli kopio Turun tuomiokirkon keskiaikaisessa kirkon maaomistuksen saantokirjassa. Sanottua kauppakirjaa vuodelta 1316 pidetään vanhimpana säilyneenä asiakirjana yksityisten tilojen myynnistä uudisasutuksen alkaessa kruunun itselleen julistamilta yleismailta.

Tohtori Oja osoitti, että latinankielellä laaditussa kauppakirjassa mainitut ruotsinkieliset tilat olivat seudun vanhojen paikannimien perusteella Horrinen, Kallela, Kotämäki ja Yrjäntilä. Oja katsoi näin varhaisessa historian vaiheessa kirjoitetun asiakirjan niin merkittäväksi, että mikään muu Suomen paikkakunta ei ole ainakaan vielä löytänyt vastaavasti kiinteän asutuksen alussa nimettyjä yksityisiä tiloja. Siksi hän esitti Tarvasjoen kunnalle ja seurakunnalle erityisen asutuksen 650-vuotisjuhlan järjestämistä vuonna 1966.

650-vuotisjuhla 7.8.1966

Tarvasjoen kunnan ja seurakunnan silloinen historiatoimikunta ryhtyi Aulis Ojan ehdotuksesta järjestämään 650-vuotisjuhlaa. Koko pitäjän yhteistoiminnalla valmisteltiin näyttävä juhla, joka kokosi monisataisen juhlayleisön ja jonka myös lehdistö huomioi hyvin laajasti. Tapausta varten toimikunta valitsi pyydettyvät juhlaohjelman esittäjät jo vuoden alussa, ja paikkakunnan yhdistykset organisoivat hyvissä ajoin järjestely- ja tarjoilutoimikunnat. Juhlakulkuetta ja -näytelmää harjoiteltiin kevästä alkaen ja urheilukentän maastoon luotiin juhlapaikka, joka toimi hyvin säänkin vielä suosiessa juhlapäivää.

Juhlat aloitettiin lauantaina iltakirkolla, joka samalla oli kirkkokuoron ja lapsiryhmän konsertti. Kirkkoherra Einar Sora puhui.

Sunnuntai alkoi juhla jumalanpalveluksella, jossa saarnasi asessori Yrjö Luojola. Kirkkokuoro ja Auran Tähtipoikien soittoakunsa esittivät musiikkia. Kirkko oli täyttynyt juhlayleisöstä viimeistä sijaa myöden. Kirkonmenojen jälkeen paljastettiin seurakunnan ikivanhalle kirkkomaalle muistokivi, johon kiinnitettyyn kuparilaattaan on kohokirjaimin pakotettu teksti: "1316 -1966, Menneiden sukupolvien uskoa ja työtä kunnioittaen Tarvasjoen kunta ja seurakunta". Ilmari Tapani muistaa, että tämä erityisen sopiva muistokivi oli löytynyt maas-

Tarvasjoen asutuksen 650-vuotisjuhlassa 7.8.1966 paljastettiin seurakunnan ikivanhalle kirkkomaalle muistokivi. Kunnallisneuvos Lauri Heitto piti paljastuspuheen. Aivueina olivat Pulmu Heimonen ja Mikko Luoto. Kuva Lauri Heiton valokuvakokoelmasta.

tosta, Leinon Paltan mäestä, Rasuntien oikaisun yhteydessä. Kivi kangettiin Vieno Kylänpään traktorin peräkärryyn varovasti naarmuttamisen pelossa puukangin. Työssä olivat mukana ainakin Kaarlo Mäkinen, Arvo Mäkinen, Leinon ja Tapanin miehet sekä tietenkin Kylänpään miehet. Voimaa ja taitoa vaativaa oli myös kiven siirtäminen hautausmaan kiviaidan yli ja sen pystyttäminen paikalleen.

Päiväjuhla aloitettiin Varsinais-Suomalaisten laululla ja tervehdyspuheen piti juhlatuomikunnan puheenjohtaja maisteri Pentti Saarnivaara. Kirkkokuoron laulujen jälkeen juhlarunon esitti opettaja Leena Sandell ja juhlapuheen piti tohtori Aulis Oja. Tarvasjoen historian oli odotettu valmistuvan juhlaan mennessä kuten oli sovittu, mutta Aulis Ojan sairastuminen oli viivästyttänyt teosta, joka saatiinkin vasta viisi vuotta myöhemmin. Juhlan puheessa hän nyt kuitenkin toi esille ydinkohtia tulevan historiakirjan sisällöstä.

Puheen jälkeen alkoi juhlan värikkäin osuus, historiallinen kulkue: Tarvasjokilainen kautta aikojen. Olin käsikirjoitusta kirjoittaessani vielä varsin tietämätön pitäjämme historiasta ja varsinkin, miten se liittyi maamme historiaan. Siksi minun oli pakko varmistaa eräitä historian kohtia kysymällä niistä tohtori Ojalta. Myöhemmin kirjasta näkyykin, miten hän vei pohjan eräiltä perimätiedoilta, joita hänelle kerroin. Kuitenkin saimme kokoon melko aukottoman kertomuksen pitäjämme menneisyydestä ja omana aikanaan eläneistä esivanhemmistamme.

Kulkueeseen tuli mukaan lähes sata näytte-

lijää ja sitä oli harjoiteltu muutaman kerran. Käsikirjoituksesta eri henkilöiden historiaa luki ohjaaja, taiteilija Aili Heickell, ja varsinaisia muiden puheosia olikin vain ensimmäisen kuntakokouksen osanottajilla. Kulkue lähti silloin vielä pystyssä olevalta Nuorisoseuran talolta ja Kentätuvulle tultuaan kiersi urheilukentän. Siinä tulivat nähtäväksemme kivikauden miehestä alkaen hiiden paikalle kirkkoa pystyttävät munkit, porvari Hartmannin lampuotit, hakkapeliitat, Pietari Brahe, Puntarin valtiopäivämies, Tapani Löfving, vainottu noita, Kustaa Mauri Armfelt, nälkävuosien kerjäläiset, kiertokoululaiset, ensimmäinen kuntakokous ja nykyhetken historia. Loppupuolella ennen yhdistysten lippurivistöä ensimmäinen auto kulki ketterästi, mutta ensimmäinen paikkakunnan traktoritankki ei suostunut tulemaan töllisteltäväksi. Olimme saaneet kulkueen puvuston Turun ruotsalaiselta teatterilta ja ratsujen satulat poliisilaitokselta. Pitäjässä oli vielä runsaasti hevosia ja ratsastustaitoisia miehiä.

Kulkueen jälkeen Heimosen perhekvartetti lauloi, ja mv. Viljo Kuukkala lausui päätössanat ennen Maamme-laulua. Juhlan jälkeen illalla nuorisoseuran näyttelijät esittivät Kentätuvalla ulkoilmanäytäntönä Tatu Pekkarisen kansankomedian Peräkylän profeetta. Satapäinen yleisö jaksoi tulla vielä illallakin.

On sanottu, että tästä paikkakuntaa innos-

tavasta juhlasta alkoi kuntamme yhdistys- ja liike-elämän voimakas nousu. Yhteisvoimin rakennettiin Tarvas-Hovi ja uimahalli sekä sen ympäristöön urheilukeskus. Alkoi kaavoitus, ja nopea rakentaminen lähti käyntiin. Tehtiin koko kunnan vesihuolto ja keskustan jätehuolto. Teollisuus laajeni, ja yrittäjät loivat runsaasti pitäjään työpaikkoja. Suurin saavutus oli voimakas talkoohenki, joka veti kaikki kuntalaiset yhteistoimintaan ja uhrauksiin yhteiseksi hyväksi.

Nyt tulee Tarvasjoen asutuksesta 700 vuotta

Ensi vuonna on kulunut 50 vuotta edellä kerrotusta juhlasta, ja nyt olemme osa toista kuntaa, Lietoa. Tosin näin on historiassa vasta ensimmäisen kerran, sillä ennen tuloamme marttilalaisiksi me alussa kuulumme Uskelan seurakuntaan, niin oudolta kuin se meistä tuntuikin. Riippumatta siitä mihin me kuulumme, meillä on kuitenkin alueena oma historia ja mielenkiintoinen menneisyys.

Kunnan ja seurakunnan historian ilmestyessä Aulis Oja oli kirjoittanut jo vastaavan historian Karinaisiin, Koskelle ja Marttilaan. Vuosikymmen sitten sekä Koski että Marttila toimittivat uudet historiat, joissa lähinnä keskityttiin lähihistorian tallentamiseen. Samalla historioiden kirjoittajat huomioivat, kuinka paljon historian tutkimus oli löytänyt uutta tietoa edellisten historioiden jälkeen. Tarvasjoelta tämä historia jäi kirjoittamatta, mutta toivottavasti joskus Liedon uudessa historiassa pääsemme mukaan osana yhteistä historiaa.

Nyt kuitenkin on virinnyt Tarvasjoella ajatus, että ensi vuonna voisimme eri yhteyksissä pitkin vuotta pitää esillä 700-vuotista historiaamme ja huipentaa sen kesällä erilliseen 700-vuotisjuhlaan. Ajatuksena on ollut, että Lieto-opisto ottaisi ohjelmaansa Tarvasjoen historiaa eri aikakausina valaisevan luentosarjan. Kotiseutumuseoon rakennetaan Tarvasjoki 700 vuotta -näyttely. Uudempaa historiaa toisivat esille mm. yhdistyksistä Nuorisoseura viettäessään 120-vuotista toimintaansa, Martat juhliessaan 100 vuottaan tai Sotaveteraanien yhdistys ja Lions-Club tullessaan 50 vuoden ikään. Suurilan oopperajuhlat tai Taiteiden yö syksyllä voisivat runsaasti valaista Tarvasjoen rikasta kulttuuriperintöä. Juvan voimailaitoksen 100-vuotinen historia sekä Paimionjoen ja Härkätien merkitys seudullemme on oleva vahvasti esillä eri tapahtumissa.

Kalervo Mäkinen

Juhlayleisöä urheilukentän laidalla 650-vuotisjuhlassa. Kuva Eino Saari.

Tarvasjoen silloinen kirkkokuoro esiintyi juhlassa kanttori Aarne Lehtosen johdolla. Kuva Eino Saari.

MITEN ELETTIIN VUONNA 1316

Viime vuosina on Suomen historian tutkimuksen alalla mielenkiinto varhaiskeskiaikaan kasvanut merkittävästi. Varsinkin arkeologisten kaivauksien ja löytöjen perusteella on pystytty selvittämään keskiajan historiallisten tapahtumien kulkua, sen ajan ihmisten elämäntapoja, asumista, pukeutumista, ravintoa jne. Näin esim. Turun osalta on tarkentunut kaupunkikuvan kehitys ja kristinuskon seudulle tulon varhaisvaiheet. Samalla myös tuon ajan todella niukan kirjoitetun historian dokumenttien kuvaama maailma on selkeytynyt. Nyt me myös tänään osaamme Tarvasjoenkin asutuksen alkamisen sijoittaa historiassa siihen ajankohtaan, joka on ollut maamme kehityksessä hyvin merkittävä.

Suomi - Ruotsin itämaana

Koko 1200-luku oli ollut Suomen historiassa hyvin levoton. Vasta Birger Jaarlin ja piispa Tuomaksen aikana oli Häme tullut katolisen uskon piiriin, ja Maunu Ladonlukon ja Torkkeli Knutinpojan toimesta Ruotsin itäraja vietiin Viipuriin. Tuon ajan Ruotsin verinen valtataistelu ei pahemmin repinyt Suomea, mutta vaikutti siihen, että hallinnon ote maahamme tiivistyi, verotus koveni ja saimme oikeuden vaikuttaa itämaana valtakunnan asioihin.

Piispanistuimen Koroisiin siirtymisen jälkeen Suomen kirkollinen ja hallinnollinen keskus alkoi muodostua Aurajoen suulle. Turun linnaa ryhdyttiin rakentamaan 1280-luvulla ja Turun Tuomiokirkkoa samaan aikaan. se valmistui ja vihittiin vuonna 1300. Samalla piispanistuin siirtyi Turkuun, ja Kuusiston piispanlinna valmistui 1317. On kuitenkin merkittävää, että dominikaaniveljestö oli perustanut jo 1249 Pyhän Olavin luostarin Turkuun Vartiovuoren mäelle. Kirkosta irrallaan veljet tekivät lähetys- ja laupeudentyötään sisämaahan päin ja olivat ilmeisesti perustamassa Härkätien varteen Killalaan kiltaa ja Tallakappelia ennen kiinteän asutuksen alkua.

Viime vuosien arkeologiset kaivaukset ovat osoittaneet, että 1300-luvun alussa Turku oli vielä Åbo, jokikylä. Turun tuomiokirkon ympäristö oli vielä peltoa, johon kaupunki alkoi kasvaa ja kehittyi kaupalliseksi keskuksesi. Ensimmäisten porvarien joukossa mainitaan nimeltä vain kaksi, saksalaissyntyiset porvarit Hartmann ja Gottschalk, kun venäläiset polttivat Turun 1318.

Tuolloin Suomen kiinteä asutus oli edelleen keskittynyt etelä- ja länsirannikkoalueelle. Sitä kuvaa mm. se, että 1300-luvun alussa Suomen seurakunnista oli Varsinais-Suomessa 17, Ahvenanmaalla 4, Satakunnassa 8, Hämeessä 6 ja Pohjanmaalla yksi. Hämeeseen asutus oli kulkenut Kokemäenjoen vesistöä pitkin Hattulaan ja Janakkalaan asti. Loimijoen varrella laajan eräalueen katkaisi asutus Vampulasta Tamme-lan Portaalalle ja sieltä länsi-Uudellemaalle. Turun ja Hämeen yhdisti vähitellen muotoutunut Hämeen Härkätie, joka puolet matkaa seurasi Paimionjoen juoksua. Kun kiinteä asutus alkoi sisämaahan päin, sen ensimmäiset tilat kruunu möi juuri Tarvasjoelta, ja nopeasti asutus laajeni muutamassa kymmenessä vuodessa Paimionjoen vartta Somerolle ja Aurajoen vartta Oripäähän yhtyen Loimijoen asutukseen.

Nykyinen historiankäsitys uskoo, että asutusta ja viljelystä oli ikiaikaisella omistusoikeudella ollut näillä eräalueilla jo ennen, mutta kun kruunu ilmoitti omikseen uudisalueen viljelemättömät maat, ne myytiin asutukseen viiden vuoden verovapaudella lähinnä yksinäistaloina, jotka myöhemmin jakaantuessaan muodostuivat kyliksi. Tätä käsitystä tukee kaupakirjan maininta, että tilat myydään peltoineen, niittyineen, kalavesineen ja metsineenkin.

Käskynhaltija Lyder van Kyren, porvari Hartmann ja poika Henricus Hartman

Turun linnan päälliköksi ja Suomen käskynhaltijaksi tuli 1307 Lyder van Kyren. Hän rakennutti linnaan kehämuurin, joka teki linnan paremmaksi

puolustaa. Hänen aikanaan venäläiset hyökkäsivät Hämeeseen 1311, mutta Hämeenlinna kesti. Vuonna 1318 venäläiset tekivät tuhoisan kostoretken Turkuun. he polttivat koko kaupungin ja juuri valmistuneen Kuusiston piispanlinnan, mutta Turun linna kesti. Maunu Eerikinpojan tultua lapsikuninkaaksi ja maan solmittua 1323 Pähkinäsaaren rauhan van Kyren luopui linnan-päällikkyydestä ja käskynhaltijan virasta. Hänen aikanaan maan uudisasutus oli lähtenyt laajenemaan nopeasti.

Porvari Hartmann mainitaan varakkaaksi porvariksi, jolla oli enemmänkin maaomaisuutta kuin Tarvasjoelta ostetut tilat, mm. perintölueteloissa mainittu Liedon Vääntelän (Vääntiälä) tila. Hän harjoitti Turussa sekä tuonti- että vientikauppaa. Turun kehittyvä tori tuomiokirkon juurella, Härkätien ja Alisen Viipurintien risteyksessä, oli keskeinen kauppapaikka, ja jokirannan satamassa olivat tuontitavaroiden varastot. Vientä varten tiedetään porvarien aktiivisesti hankkineen sisämaasta erityisesti turkiksia, ter-va, pikeä, hylkeen traania, haustetta ja puuas- tioita, mutta myös maataloustarvikkeita: voita, juustoja, kuivattua kalaa, riistaa ja muutakin lihaa. Tärkeät kaupalliset tapahtumat olivat aina messut, jotka määräytyivät kirkollisten juhlapyhien mukaan.

Porvari Hartmannilla oli poika Henrik (myöhemmin Turun piispana Henricus II Hartmanni) ja sukututkijoiden mukaan ilmeisesti myös tytär, jonka aviomies on ollut Arnika Frese nimeltään. Henrik oli opiskellut Pariisissa, ja ensikerran hän tulee historiaan Sääksmäen kirkkoherrana 1340, jolloin jo vuosikymmenen jatkunut talonpoikien verokapina ja Henrikin ankara riita dominikaanien eli mustienveljien kanssa kulminoitui paavi Benedictus XII pannabul- laan 25 Sääksmäen isännälle. Tuolloin Henrikin tiedetään käyneen paavin luona Avignonissa.

Eräs Suomen keskiajan mahtavimmista piispoista oli Hemming (1338-1366).Hän perusti Turkuun tuomiorovastin viran vuonna 1340, jolloin ensimmäiseksi tuomiorovastiksi valittiin Raision kirkkoherra Elavus. Hänen jälkeensä toiseksi tuomiorovastiksi valittiin Henrik Hartmaninpoika (1350-66).

Piispa Hemmingin kuoltua tuomiokapituli valitsi piispaksi Henricus II Hartmannin. Hän oli ensimmäinen Turun piispa, joka siirtyi tuomiorovastin virasta piispaksi. Vaalin jälkeen hän pian lähti Avignoniin saadakseen paavin vahvistuksen vaalille. Matka paavin luo kesti Väinö Perälän mukaan tuolloin n. 80 päivää. Matkalla hän otti mukaansa Pariisista sen yliopiston silloisen rehtorin Johannes Pietarinpojan, josta tuomiokapituli toivoi seuraavaa tuomiorovastia.

Perillä Avignonissa paavi Urbanus II julisti Turussa toimitetun piispanvaalin ensin mitätömäksi, mutta hyväksyi sen kuitenkin kuten nimityskirjassa sanotaan: “. . .jottei piispanistuin jäisi pitkäksi ajaksi avoimeksi, neuvoteltuaan veljiensä kardinaalien kanssa ja ottaen huomioon valitun suuren oppineisuuden, hänen elämänsä ja tapojensa kunniallisuuden

sekä punnittuaan hänen valituksi tuloaan halunneen tuomiokapitulin yksimielisyyttä, nimittää Henrik Hartmaninpojan Turun piispaksi ja kaitsijaksi.” Uusi piispa huolehti myös siitä, että hänen seuraajakseen tuomiorovastina tuli matkaseuralainen Johannes Pietarinpoika, ettei Ruotsin kirkko olisi määrännyt häntä.

Nyt kävi kuitenkin niin, että piispa Henricus kuoli paluumatkalla talvella 1367. Hänen ruumiinsa tuotiin kotimaahan ja haudattiin Turun tuomiokirkkoon. Jo tuomiorovastina ollessaan Henrik Hartmaninpoika oli lahjoittanut Turun tuomiokirkon Pyhän Yrjänän alttarille isältään perimänsä Yrjäntilän tilan, joka ilmeisesti käsitti nykyiset Kallelan ja Yrjänkylän kylät. Kirkon omaisuutena ne säilyivät vuoteen 1558 asti.

Tallakappeli

Viime vuosina myös tietämys Tallakappelin rakentamisesta on selventynyt, vaikkakaan ei mitään kirjallisia lähteitä ole löytynyt. Eräs oletus on useamman tutkijan päätelmä dominikaanimunkkiveljien lähetystyöstä Suomessa luostarin 1249 perustamisen jälkeen. Edellä kerrotussa Sääksmäen kirkkoherran 1340 paavinistuimelle lähettämässä valituskirjelmässä sanotaan, että dominikaanit pitivät messuja kannettavilla alttareilla, saarnasivat kansankielellä ja ottivat vastaan uhrilahjoja.

Satakunnan laajaa kilta-perinnettä tutkittaessa on havaittu, että kiltoja perustettiin pyhiinvaellusreittien varrelle levähdyspaikoiksi ja hartauden viettoon. Kyseessä oli Pyhän Henrikin pyhiinvaellusreitit, joiden luomista ja toimivuutta nimenomaan munkit vaalivat. Eräät tutkijat (mm. toht. Heikki Huhtala) ovat ihmetelleet, kuinka yksi kilta on jo varhaiskeskiajalta sijainnut Härkätien varrella Tarvasjoella. Silloin he ovat päätelleet sen liittyvän 1200-luvun lopulla luotuun pyhiinvaellusreittiin Hattulan Pyhän Ristin kirkkoon ja siihen yhdistettyyn Rengon kirkon Pyhän Jaakopin reittiin.

Edellä kerrotusta on oletettavaa, että dominikaanimunkkiveljet ovat pyhiinvaellusreittiä luodessaan ensin perustaneet Killalaan killan ja Tarvasjoen pakanallisen hiiden vastapainoksi Tallakappelin ikivanhaan kivikautiseen asuinpaikkaan. Yhtä varmaa on, että seuraavaksi he perustivat Marttilaan krouvin ja sen yhteyteen Krouvin kappelin.

Nyt kysytään, miksi ei kiltojen ja krouvien rakentaminen jatkunut sisämaahan päin. Jo Tarvasjoen historian kirjoittaja Aulis Oja päätteli, että Tallakappeli ja Krouvin kappeli olivat rakennetut vain vähän ennen kuin kiinteä asutus sisämaahan alkoi, ehkä 1200-luvun lopulla ja laajeni nopeasti Paimionjoen varressa perustettaviin kirkkoihin. Tarvasjoen Killala oli Härkätiellä muinaisteiden risteys, ja metsäisen taipaleen alku, kuten Tiensuun nimikin kertoi. Varsin pian Mäntsälän kirkko Marttilassa korvasi Krouvin kappelin, mutta Tallakappeli jäi paikkakunnan kirkoksi vuosisadaksi.

Kalervo Mäkinen

Juhlakulkue oli 650-vuotisjuhlan kohokohta. Itse kuningas Kustaa Vaasa saapuu juhlaan. Kuva Eino Saari.

Kolme vuotta sitten (Tarvas-lehti 1/12) kerroimme Suomen ensimmäisen maaseudun sähköyhtiön Lounais-Suomen Sähkö-Osakeyhtiön perustamisesta. Yhtiö perustettiin vuonna 1912 Karunan-Sauvon Sähkö-Osakeyhtiönä, joka heti perustamisvuonnaan tuotti sähköä Karunan Rantolassa. Koneistona oli haloilla käytettävä höyrykone, joka tuotti sähköä 150 hv teholla. Kun sähkölinjoja ja muuntamoita rakennettiin sekä omaan että lähipitäjiin huomattiin pian, ettei Rantolan voimalaitos riittänyt tyydyttämään kasvavaa sähkön kysyntää. Kun sähköä ei voitu ostaa muualta ja haloilla ja höyryvoimalla tuotettu sähkö todettiin liian kalliiksi, päätyi yhtiö yhteistyöhön Paimion seudun suuntaan. Neuvottelujen tuloksena yhtiön nimi muutettiin Lounais-Suomen Sähkö-Osakeyhtiöksi 1914 ja sen toiminta laajeni Paimion ja Piikkiön pitäjiin. Samalla yhtiö päätti hankkia lisää sähkötehoa rakentamalla vesivoimalaitoksen Paimionjokeen. Jo huhtikuussa 1913 yhtiö anoi keisarilliselta senaatilta vuokralupaa Tarvasjoen Juvankoskeen, jonka silloin oli valtion Juvan sotilasvirkatalon omistuksessa.

Vesivoimalaitoksen rakentaminen vain sähkön tuotantoa varten oli Suomessa tuolloin varsin uutta. Tosin Tampereella, jossa ensimmäinen sähkölamppu oli palanut jo 1882, rakennettiin voimalaitos Tammerkosken yläputoukseen vuonna 1891, mutta se jäi ainoaksi 1800-luvulla. Ennen Juvaa Kymijoen ensimmäinen voimalaitos oli rakennettu Kotkan Korkeakoskeen vuonna 1906 ja juuri edellisvuosina Ahlström oli rakentanut vesivoimalaitokset teollisuutensa yhteyteen Huruskoskeen Varkaudessa ja Makkarakoskeen Noormarkussa. Näin kokemukset vesivoiman rakentamisesta ja osaamista olivat Suomessa vähäisiä.

Valmistelut voimalaitoksen rakentamiseksi

Ensimmäiset sähkölinjat uutta voimalaitosta varten yhtiö päätti rakentaa kesällä 1914 Paimiosta Juvalle ja sieltä edelleen Lietoon sekä Marttilaan ja Kyröön. Kun Senaatilta saatiin lupapäätös voimalaitoksen rakentamiseksi, oli sille saatava vielä keisarin hyväksyminen, tämä saatiin 10.03.1914. Laitoksen padon rakentamisen takia tulisi veden alle jäämään koskessa oleva mylly ja saha sekä meijeri, joten ne oli purettava ja siirrettävä muualle. Tarvasjoen meijeri rakensi tilalle Suomen ensimmäisen täysin ajanmukaisen sähköistetyin meijerin Härkätien varteen ja sai haittakorvausena yhtiöltä 50 vuoden ajaksi ilmaisen sähkön. Myös Juvankosken yli rakennettiin vuonna 1914 uusi holvattu kivinen silta, jonka pohjoiseen sivuun tehtiin aukko turbinikanavalle.

Vaikka keisarilta oli saatu lupa voimalaitoksen rakentamiseen, solmittiin maasta vuokrasopimus vasta 14.3.1915. Edellisenä vuoden elokuussa alkanut ensimmäinen maailmansota aiheutti lisäksi taloudellista epävarmuutta ja inflaatiota, mikä nosti rakentamisen kustannusarviota. Viimein 14.8. 1915 yhtiö saatoi hyväksyä helsinkiläisen insinööri Alfr. A. Palmbergin rakennussopimuksen 166 000 mk:n urakkasummalla ja saman vuoden syyskuussa päästiin rakentamisen alkuun.

Voimalaitos valmistuu

Lounais-Suomen Sähkö-Osakeyhtiön tarinat eivät lainkaan kerro voimalaitoksen rakentamisen vaiheista, paitsi että talvi 1916 oli ankara ja viivytti töitä. Myös jälkipolvilta näyttää melkein unohtuneen rakentamiseen liittyvät tapahtumat. Yleisesti on tiedossa, että patorakenteen kiviaines louhittiin Tarvasjoen koulun tienhaaraa vastapäätä olevasta ns. Porakalliosta, josta se kai on saanut nimensäkin. Varmuudella ei muisteta pääsivätkö paikalliset työmiehet ”Juvan vesiputous-uutisrakennuksen” rakennusmiehiksi. Oskari Suomenen muistetaan kertoneen, että hän oli kivitöissä, aluksi porapoikana, myöhemmin päällyleijänään ja että hän siinä ensi kerran oppi räjähdysaineen käytön louhimisessa. Kivien siirrossa paikalliset hevosmiehet saivat työtä ja talven aikana viimei-

JUVAN VOIMALAITOS 100 VUOTTA

nen kiviaines siirrettiin työmaalle.

Kosken uoman rantakalliot antoivat padolle vahvan pohjan. Patoon tarvittava betoni sekoitettiin vielä käsivoimin, eikä valua pakkasella pystytty tekemään eikä vedenalaista valua vielä tunnettu. Joulukuussa tulivat kovat pakkaset, kun pato oli jo saatu rakennettua määräkorkeuteen. Työt oli pysäytettävä, sillä valun kestävyys oli vaarassa ja töitä päästiin jatkamaan vasta myöhemmin keväällä. Tällöin kevättulvat ja jäiden lähtö toivat omat vaaratekijät työmaalle.

Voimalaitosrakennus- ja koneasennustöitä voitiin kuitenkin edelleen jatkaa pitkin talvea. Laitoksen koneistoksi tilattiin kaksi 150 kilowatin vaaka-fransistyyppistä turpiinia Tampereen Pellava- ja rautateollisuus Oy:ltä. Näihin kumpankin kytkettiin Gottfrid Strömberg Oy:ltä ostetut 165 kilovolttiampeerin kolmivaihegeneraattorit. Myös turbiinikanava saatiin kevääksi valmiiksi. Padon Alikulman puoleiseen sivuun rakennettiin tukkiränni, sillä tukinuitto oli keväisin tärkeä kuljetusmuoto alajuoksun sahoille. Keväällä 1916 nousi raju tulva, josta valokuvakin kertoo ja vesi valui voimalla padon yli, vaikka patoluukut olivat auki.

Voimalaitosta rakennettiin pitkin kesää 1916 ja rakennusten sekä padon valmistuttua liitettiin voimalinjat sähkötehtaalle. Patoaltaan täyttö ja koekäytöt saattoivat nyt alkaa. Sähköä päästiin syöttämään verkkoon elokuusta alkaen ja viimein vietettiin voimalaitoksen vihkiäisiä 23.9.1916. Tilaisuudesta ei muisteta muuta kuin se, miten juhlaväen naiset kauhistelivat konehuoneen kovaa melua. Kaskussa kerrotaan erään naisen huutaneen toiselle rouvalle: “Kuu- leks mun ääntän?”, johon toinen vastasi: “En yhtikäs hiukkaa.”

Sähköntuotanto alkaa Tarvasjoella

Juvan valmistumisen jälkeen yhtiö pystyi myymään sähköä asiakkailleen ympäri vuorokauden, kun sitä aikaisemmin oli riittänyt kuluttajille vain arkipäivien työaikaan. Voimalaitoksen vesitilanne kuitenkin määräsi sähkönsaantia, mikä vaihteli usein vuosittain ja vuodenajoin. Kolmasosa tuotetusta sähköstä myytiin hyvään hintaan Maarain-Kaarinan Sähkö Oy:lle ja omaa verkostoa voitiin laajentaa aktiivisesti sähkön kysynnän kasvaessa lähikunnissa. Jo seuraavana vuonna oli tarvetta nostaa laitoksen sähkötehoa, mitä varten Juvan voimalaitosta laajennettiin uudella 220 kilowatin turbiinilla ja 250 kilovolttiampeerin generaattorilla. Tuotoilla yhtiö teki ensikerran voittoa ja sai jopa säästöjä.

Vuonna 1920 voitiin uudelta Juvan laitokselta syöttää merkittävästi sähköä Turkuun kaupungin höyryvoimalaitoksen kattilaräjähdysten aiheuttaman sähköpulan aikana.

Yhtiön sähkönjakeluverkko ulottui vuoteen 1920 mennessä seuraavien Lounais-Suomen kuntien alueelle; Karainen, Karuna, Koski Tl, Lieto, Marttila, Paimio, Piikkio, Pöytyä, Sauvo, Somero ja Tarvasjoki.

Voimalaitoksen valmistumisen jälkeen yhtiö työllisti erityisesti Tarvasjoella suuren joukon miehiä. Tehtaalle tulivat koneenkäyttäjiksi en-

Juvan voimalaitos 1950-luvulla. Kuva Lounais-Suomen Sähköyhtiön 50-vuotishistoriasta.

siksi Albert Pousar ja Kaarl Valtonen sekä jatkossa Kustaa Salminen, Kalle Mansikkaniemi, Einari Anttila, Pauli Saarinen ja myöhemmin Leo Tovio. Linjatöihin tulivat työporukat, joissa muistetaan mukana olleen Kaarlo Lahti, Arvi Vuorinen, Arvi Riisto, Alfons Nordström, Jalmari Helander, Kalle ja Svante Hovi, Erkki Töyry , Olavi ja Kalevi Peltonen, Einari Luukko, Erkki Koskinen, Jussi Virola ja myöhemmin vielä useita muita. Sähkön tulo toi mukanaan sähköasentajat, sähkölaskujen kokoojat, piirimiehet, myös useat naiset saivat toimitustöitä.

Sähkönkäyttö yleistyy

Suomen itsenäistymisen virittämä toimeliaisuus 1920 luvun alussa lisäsi myös sähkönkäyttöä koko valtakunnassa. Maaseudun sähkönkäytön edistämiseksi perustettiin vuonna 1922 Maaseudun Sähköyhtymien liitto, joka julkaisi Maaseudun Sähköistys -lehteä käsitellen kaikkia sähkölaitoskysymyksiä.

Sähköistymistä edisti 1920-luvun nouseva innostus tekniikan keksintöjä kohtaan, kuten sähkövalo kodeissa, kouluissa ja kadulla, sähkökäyttöiset koneet tehtaissa ja kodeissa sekä niiden myötä parantunut paloturvallisuus. Sodan takia valopetrolin hinta oli noussut moninkertaiseksi mikä lisäsi valonlähteenä sähkön kysyntää, toisaalta näin voitiin säästää polttoainetta maanpuolustuksen tarpeisiin. Maataloudelle sähkömoottori oli odotettu voiman lähde ja siten puimakoneet lisääntyivät moniin taloihin. Sähkönkäyttöä lisäsi myös työpalkkojen nousu, jolloin työvaltaisia tehtäviä pyrittiin tekemään sähköä apuna käyttäen.

Sähköistymistä toisaalta hidasti investointeihin tarvittavien pääomien saanti sekä kuluttajien erilaiset sähkönkäytön tarpeet. Sähkölaitokset havaitsivat kuitenkin pian oikean tariffirakenteen merkityksen, jossa korostettiin aiheuttamisperiaatetta ottamalla käyttöön kulutusmaksuja ja kiinteitä vuosimaksuja. Kuluttajat pitivät monasti tariffeja kalliina, mikä sai aikaan paljon

kirjoittelua Varsinais-Suomen lehdissä sekä koukuksia maksujen korotuksia vastaan.

Kunnat ja valtio eivät ennen vuotta 1939 tukeneet maaseudun sähköistymistä juuri lainkaan, koska sitä pidettiin lähes ylivoimaisena tehtävänä laajoilla alueilla. Valtion suurimpia investointikohteita 1920-luvulla oli rautatieverkon rakentaminen, joten sähköistyminen varsin uutena asiana jäi taustalle. Sotien 1939-45 aikoihin ja sen jälkeen oli valtion ja kuntien tuki etenkin maaseudun sähköistymiselle jo tehokasta ja merkittävää. Etenkin sodan jälkeen oli sotakorvausteollisuuden sähkönsaanti turvattava.

Uusia vesivoimalaitoksia ja uutta tekniikkaa

Vuonna 1920 käynnistyi Paimionjoessa toisena Juntolan vesivoimalaitos, jonka koneisto oli teholtua 1000 kW. Yhtiö myi Juntolasta Turkuun sähköä huomattavan osa laitoksen tuotannosta vuoteen 1929 asti. Silloin Imatran Voima Oy aloitti sähkön myynnin uudelta Koroisten asemalta Turun kaupungille ja yhtiön oli haettava uusia kohteita tuottamalleen sähkölle. Sähkölinja Juntolasta Koroisille säilyi kuitenkin edelleen käytössä, jonka kautta yhtiö osti Koroisilta lisäsähköä etenkin puinta aikoina.

Vuosina 1930-33 oli aika uusia Juvan voimalaseman sähkökojeisto lisääntynyttä sähkönkäyttöä vastaavaksi. Vähän myöhemmin 1936 valmistui Askalan 1000 kW:n vesivoimalaitos alimpana Paimionjoessa ja niin kaikki kolme laitosta saattoivat sähköverkon kautta tukea toisiaan ja parantaa alueen sähkönjakelun käyttövarmuutta. Laitosten huollot eivät enää välttämättä vaikuttaneet sähkönjakeluun. 1930-luvun alussa laman aikaan tuli radio uutena sähkölaitteena hyvin nopeasti moneen kotiin ja sähköverkon käyttövarmuuden merkitys korostui.

1940-luvun alussa kehittivät Paimionjoen voimalaitokset 2/3 yhtiön myymästä sähköstä, kun loput ostettiin Imatran Voima Oy:ltä. Vuonna 1955 oli tilanne muuttunut merkittävästi, kun

oma sähköntuotanto oli enää alle viidesosa myydystä sähköstä. Suurin osa sähköstä hankittiin nyt Etelä-Suomen Voima Oy:ltä Salosta sekä Imatran Voimalta Koroisten sähköasemalta.

1940-luvun sotavuosina tuli pulaa polttoaineista ja sähkön merkitys korostui. Syntyi tarve laajentaa Juvan voimalaitosta, jolloin päätettiin hankkia uusi pystykaplan tyyppinen turpiini ja louhia sen vesitie laitoksen ja padon väliseen kallioon. Laajennus aloitettiin louhintatöillä 1942 ja tuotantolaitteisto otettiin käyttöön -43.

Kun Koroisten asema otettiin käyttöön 1929, rakensi yhtiö sinne Juntolasta yhdysjohdon 35 kilovoltin (kV:n) jännitteelle. Aikaisemmin yhtiön suurjänniteverkkoa oli rakennettu 10 kV jännitteellä, mutta uuden yhdysjohdon kokemusten myötä päätettiin käyttää edistyk-sellisesti molempia jännitteitä sähkönsiirtoon. Näin häviöt pienenivät ja kannattavuus parani.

Näihin suurjänniteverkkoihin olivat liittyneenä muuntopiiriosuuskunnat, jotka olivat yleensä kuluttajien omistamia. Siten osuuskuntien pienjänniteverkot kehittyivät kukin omaan tahtiinsa ja vasta 1950-luvun puolivälissä aloitti yhtiö vähitellen niiden lunastamisen itselleen, jotta niiden pienjänniteverkkoja voitiin parantaa kulutuksen kasvaessa.

Sähkön käyttö lisääntyi ja jatkoi kasvuaan siten, että vuodesta 1940 vuoteen -60 kulutus oli jo noin kymmenen kertaa suurempaa. Monet uudet sähkökäyttöiset kojeet ja laitteet yleistyivät silloin vauhdilla kaikkialla.

Luonto koettelee, omistajat vaihtuvat

Juvan voimalaitos koki historiansa suurimman ponnistuksen vapunpäivänä 1966, kun nopeasti kehittynyt kevättulva nosti joen vesipintaa niin paljon, että koko pato peittyi suurimman tulvan ajaksi veden alle. Laitoksen turpiinien täyttä tehoa vastaava vesimäärä joessa oli 13 kuutiometriä sekunnissa, mutta tulvan aikaan määrä nousi Juvalla lähes 200 kuution sekunnissa. Pato kesti tämän ponnistuksen, mutta monet Paimionjokivarren sillat ja ja padot häipyivät tulvan mukana.

Seuraavina vuosikymmeninä Juvan voimalaitosta on uudistettu teknisesti ja sen patoa vahvistettu kestäämään suurentuneita virtaamien vaihteluita. Merkittävien uudistusten ollut laitoksen siirtyminen kaukokäytettäväksi 1970-luvun puolivälissä. Sen myötä väheni vakituisten käyttöhenkilöstön tarve ja laitoksen tuottavuus saatiin säilytettyä.

Laitoksen omistajan nimi on vaihtunut Lounais-Suomen Sähkö-Osakeyhtiöstä Lounais-Suomen Sähkö Oy:ksi, edelleen Länsivoimaksi vuonna 1995 sekä Fortumiksi 2000. Vuonna 2012 Fortum myi Juvan voimalaitoksen Koskienergia Oy:lle muiden pienten voimalaitosten yhteiskaupassa..

Nykyään Juvan laitoksen alue edustaa edelleen toimivaa vesivoimalaitosta Suomen historian alkuvuosikymmeniltä, jolloin sähkö oli uutta ja sitä pidettiin elämistä auttavana voimana.

Mikko Tegel
Juvan voimalaitoksen käyttöpäällikkönä 1990- ja 2000-luvuilla.

Kun sähkö tuli taloon. Kuva Lounais-Suomen Sähköyhtiön 75-vuotishistoriasta.

Kuva rajusta kevättulvasta huhtikuussa 1916. Tehdasrakennus on jo tehty, mutta padon ylärakenne on vielä tekemättä. Kuva Sulo Heino.

PAPIN TERVEHDYS

Olimme juuri saaneet uuden kodin avaimet ja äitini tuli käymään. Tyhjiin olohuoneeseen astuessaan hän totesi iloisesti: Tässä olohuoneessa on valmiina paikka joulukuuselle! Keskellä heinäkuun hellettä tämä huomio kertoi siitä, että äiti tuntee tyttärensä. Juuri tähän minä olin jo asuntonäytössä talossa rakastunut.

Minun mielessäni joulukuusi on paikallaan läpi vuoden. Jostain syystä juuri joulupuu muistuttaa minua siitä, mitä joulun on. Mitä odotan ja miten valmistaudun ja vietän, ja miten haikeana siitä nuutinpäivänä luovun.

Joulu ei kuitenkaan ole satu, jossa kaikki asetuu aina kohdalleen. Jouluyön pimeys muistuttaa pyhän perheen värjöttelystä kylmässä ja yksinäisyydessä. Pienen Jeesus-lapsen syntymä oli Marialle ja Joosefille omni ja huoli. Enkelien ja paimenien ylistys ja riemu sekoittui pelkoon tulevaisuudesta.

Ehkä juuri tämän takia rakastan joulua niin paljon. Että joulun ei tarvitse olla pelkkää onnea ja kimallusta, vaan siihen mahtuu myös suru ja kaipaus, pelko ja ahdistus menneestä tai tulevasta. Se on, vaikka emme juuri tänä jouluna jaksaisikaan muuta kuin elää ajan yli.

Jouluna yksinäisyys ja oman elämän vaikeus usein korostuvat, kun tuntuu, että kaikilla muilla on paikka mennä ja olla. Ehkä minulle kodin joulukuusen paikka muistuttaa siitä, että hyvä joulumieli ei ole itsestäänselvyys. Että minunkin elämässäni on ollut aikoja, jolloin ei joulupuulle ole löytynyt paikkaa. Ja että silloin joulukirkossa on saanut levätä, omat murheensa voinut sinne kantaa ja jättää.

Minä toivon, että seurakunta voi aina olla

kulkemassa kaikkien kanssa. Että joulu ei ole voittajien juhla, vaan kaikenlaisten ihmisten yhteinen. Vapahtaja syntyi keskellemme ja toi mukaan kaikki taivaan tavarat, valon, autuuden ja anteeksiannon, kuten tutussa joululaulussa kiitellään. Vapahtajan syntymä on Jumalan lahja, rakkaudenosoitus, jota me saamme jokainen olla toisillemme jakamassa ja toisiltamme saamassa.

Tule siis joulunajan tapahtumiin, jumalanpalveluksiin, laulamaan joululauluja, olemaan yhdessä, iloitsemaan ja hakemaan lohdutusta.

Joulun pyhien myötä myös uusi vuosi alkaa ja tuo mukanaan vanhaa ja uutta Tarvasjoen kappeliseurakunnan elämässä. Sijaiskappalaisuuteni ei vielä lopukaan, kun Outi Niiniahon työ Koskella jatkuu 2017 tammikuun loppuun asti. Kappelitoimiston aukiolokaan tulee muutoksia. Vakipäiväksi jää tiistai ja muuten palvelemme Tarvasjoella sopimuksen mukaan, ja Liedon kirkkoherranvirasto palvelee kaikkina arkipäivinä myös tarvasjokelaisia.

Kulunut syksy ja koko vuosi on mennyt valtavan nopeasti. Syvä kiitollisuus täyttää sydämen, kun ajattelen teitä kaikkia, kaikkea koettua ja opittua. Yhdessä me olemme seurakunta, toisiamme varten uskossa toivossa ja rakkaudessa. Yhdessä Taivaan Isän kanssa. Siunatkoon Kolmiyhteinen Jumala meidän jokaisen joulunajan, varjeltakoon meidän tiemme ja työmme.

Siunattua Vapahtajan syntymäjuhlaa!
sijaiskappalaisenne
Outi Tukia-Takala

VAELLAN, TAAS VAELLAN

Syyskuun alussa lähti pyhiinvaeltamaan tai maista ja kaupunkia katsomaan Tarvasjoen kappeliseurakunnan 28 hengen ryhmä. Matkanjohtajina olivat Outi Niiniahon ja Minna Mäkinen. Matkan päämäärä oli Santiago de Compostela, Pyhän Jaakobin eli yhden Jeesuksen opetuslapsen oletettu hauta Espanjassa. Samalle matkalle lähtee vuodessa 4,5 miljoonaa ihmistä. Ajatuksena ja haaveena on varmasti monella ollut tehdä tämä matka kerran elämässä, niin paljon aihe on ollut esillä mediassa. Näin ryhmässä se oli helpompi toteuttaa. Valittavanahan olisi monta eripituista reittiä perille. Me kuljimme suosituimman ranskalaisen reitin lopun 116 km Sarriasta lähtien. Viitenä peräkkäisenä päivänä kävelimme matkan, päivämatkat vaihtelivat 18 – 29 km välillä. Ompaanamme ja käytännön asioiden järjestäjänä oli symbolitutkija Liisa Väisänen, johon tutustuimme edellisvuonna Rooman matkallamme.

Kuva Minna Mäkinen

Mieleen jääneitä asioita ja ihmetyksen aiheita:

Yhteishenki porukassa oli loistava. Sitä edesauttoi majoittuminen refugioihin, pyhiinvaeltajien majapaikkoihin, joissa samassa huoneessa oli väkeä ehkä kymmenestä jopa pariin sataan, miehet ja naiset samoissa huoneissa. Saimme todella jakaa matkanteon ilot ja surut yhteisesti.

Laitoin kotiin tekstiviestin, että perillä ollaan. Mutta sitten tajusin, että matkan alussahan tavallaan vasta ollaan. Niin tai näin.

Majapaikoissa oli selkeät säännöt hiljaisuudesta, joilla turvattiin yöni (tosin korvatulpat auttoi vielä lisäksi öisiin ääniin).

Kyllä vaan korvatulpat olivat tarpeen, heräsin yöllä kahden nurkilla. Kuuntelin hetken kuorsauksen konserttia, bassopöörinää siellä, melko voimakasta sopraanoa toisaalla, pari alttoa, joku veti kaiken yllä oikein pitkästi tenorilla – vain kuoronjohtaja puuttui. Tulpat korviin, nukahdin uudestaan.

Matkanteko oli yhdessä kulkemista ja yhdessä elämän ilojen ja surujen jakamista, niin tämän hetken jalkavaivojen kuin aikaisempien elämänvaiheiden osalta.

Hiki virtasi, taukoja pidettiin silloin tällöin, nestettä kului. Jalkojani sattui jossain vaiheessa aika kovasti ja riisuihin todella pölyiset vaelluskengät jalastani. Märät kaksikerrokset sukkanikin heitin pois ja selvisihän kolotuksen syy.

Kyllä minulla on 7-8 rakkoo, lähinnä varpaissa – ei yhtään kantapäissä. (Lopulta rakkoja taisi olla 13...)

Ryhmä jakaantui päivän aikana pienemmiksi porukoiksi, matkakumppani saattoi vaihtua taukojen jälkeen. Reitti oli hyvin merkitty keltaisilla simpukoilla ja nuolilla. Suurin osa reitistä oli hiekkaisia polkuja, joilla vuosisatoja ennen meitä ovat pyhiinvaeltajat kulkeneet. Pitkät nousut yllättivät matkalla, loppua ei aina näkynyt ylämäelle. Väsyneen tai vaivaisen matkaajan turvana oli ryhmällämme linja-auto, jolla saattoi hiukan lyhentää päivämatkaa. Tosin ei monikaan siihen turvautunut. Tavarat kulkivat autossa, selässä oli vain päiväreppu.

Heti alkuun oli valtava alamäki, jonkun ajan päästä valtava ylämäki. Isoja, vanhoja tammia. Polut kulkivat upeissa maalaismaisemissa sekä hiekkaa että asfalttitiellä. Mieleeni jäi iso auringonkukkakapello, kivistä rakennetut vanhat aidat ja aitaukset, joissa lypsykarja laidunsi. Siellä täällä törmäsimme vaellustovereihimme. Kaikki toivottavat toisilleen ”Buen camino!” ”Hyvää polkua”.

Aamu- ja iltahartaudet olivat tärkeä osa matkantekoa, askelta matkalla saattoivat siivittää monet

TARVASJOEN KONSERTTIEN SYKSY

Tarvasjoen kirkossa on ollut tänä syksynä konsertteja ennätysmäärä. Tämä on johtunut siitä, että seurakunnan musiikkityössä aktiivisesti mukana olleet henkilöt ovat viettäneet merkipäiviään ja ovat halunneet juhlistaa niitä konsertin merkeissä. Elokuussa Juhon Markko piti tunteikkaan gospelkonsertin ”Siksi sinua rakastan” yhdessä musisoivien ystäviensä kanssa. Olli Lehtonen vietti 70-vuotis-syntymäpäiviään syyskuussa, jolloin Kosken ja Marttilan kirkkokuorot solisteineen esittivät Anna Välimäen sekä Hannu Ilolan johdolla Seppo Pänkäläisen oratorion Apostolien matkassa. Teoksessa myös seurakuntalaiset pääsivät veisaamaan välillä virsiä kuorojen kanssa. Timo Isotalo vietti omia 70-vuotissyntymäpäiviään Petri Laaksosen konsertin merkeissä. Kirkko oli tupaten täynnä, kuulijoita oli lähes 500. Laulaja ja lauluntekijä Jukka Salmi-nen oli pitämässä vauhdikkaan koululaiskonsertin Tarvasjoen ala-asteelle.

Konserteista on tullut paljon kiitosta niiden järjestäjille. Kerätyillä varoilla ollaan Tarvasjoen kappeliseurakunnalle hankkimassa PA-laitteistoa ja seurakuntatalolle uutta pianoa.

Joulunaikaan Tarvasjoelle ovat tulossa konsertoimaan Nicholas Söderlund yhdessä kanttorimme Kaisa Takkulan kanssa 5.12. sekä Mikko Mäkeläinen 11.12.

Kuva Mikael Silvanti.

Kuva Eeva Sisso.

Kuva Olli Lehtonen

Kuva Kaisa Takkula

KIRKKOHERRAN RISTO

1. Kerro vähän itsestäsi.

Olen kotoisin pääkaupunkiseudulta. Lapsuuteni vietin Vantaalla ja opiskeluaikani Helsingissä ja Espoossa. Olen kasvanut melko isossa perheessä, minulla on kolme veljeä sekä yksi sisko. Itse olen perheen kuopus. Meillä on sisarusteni kanssa melko pienet ikäerot, joten olemme kasvaneet tiiviisti yhdessä.

Vaimoni Mari on myös pappi ja toimii tällä hetkellä piispan erityisavustajana. Meillä on kolme lasta, 13-vuotias Onni, 12-vuotias Olga ja 9-vuotias Toivo. Elämme tällä hetkellä vahvasti lapsiperheen arkea, ja vapaa-aikamme pyörii paljon lasten harrastusten ympärillä.

Perheemme asuu Littoisissa vanhassa puutalossa, jonka koen tärkeäksi osaksi identiteettiäni. Viihdymme Littoisissa erinomaisesti. Liedossa olemme asuneet vuodesta 2002 asti, vaikkakin välillä asuimme myös Helsingissä toimiessani arkkipiispan avustajana. Väitöskirjassa tutkin pappien raamattunäkemyksiä. Harrastan lukemista ja lenkkeilyä.

2. Miltä uusi työ kirkkoherrana on tuntunut?

Mukavalta, alku on ollut työntäyteistä mutta mie-

luisaa. Työtoverini ovat erittäin hyviä työssään ja tekemisen meininki on tuntunut hyvältä. Koen, että sekä Liedossa että Tarvasjoella minut on otettu lämmöllä ja hyvin vastaan, se on ilahduttanut kovasti.

Kirkkoherran työ ja tiivis tahti on imaisut minut mukaansa ja työ on tullut osaksi arkeani. Se tuntuu hyvältä. Pidän kirkon työssä siitä, että saan olla ihmisten kanssa.

Myös kirkkoherran työhön tiiviisti kuuluva hallinnollinen työskentely on mukavaa, sillä tiedän, että se mahdollistaa seurakunnassa tehtävää perustystä.

3. Mitä koet työssäsi antoisana? Entä haastavana?

Minulle saarnaaminen on tärkeä osa papin työtä. Saarnaaminen on sekä antoisaa että haastavaa. Toinen antoisa osa työtäni on elämä ihmisten kesellä. Koen eri elämäntilanteissa olevien ihmisten kanssa kulkemisen tärkeäksi ja myös haastavaksi.

Johtamisessa haastavaa on vaikeammissakin tilanteissa säilyttää tasapuolisuus, jotta me kaikki voimme olla yhdessä rakentamassa yhteistä hyvää.

Välillä harmittelen sitä, ettei minulla ole aikaa kaikkeen siihen, mitä haluaisin tehdä, haluaisin

...SIIS PYHIINVAELLAN

tutut laulut ja virret.

Alkuhartaudeksi luin Tuhlaajapojan paluun isän luokse kotiin. Ajattelin jo perillepääsyä Santiagoon; tuhlaajatytöt ja pojat matkalla. Liikutuin kyyneliin. Lauloimme virren 600: ”Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan, olemme hiljaa kaikki kätketyt...” ”Jos ahdistuksen tie on edessämme, myös silloin Kristus meitä kuljettaa...”.

Matkasta saimme kotiin vietäväksi latinankieliset synninpäästötodistukset pyhiinvaeltajien toimistosta. Olimme matkapassiimme keränneet leimoja kahviloista ja majapaikoista matkan varrelta, jotta voimme todistaa kulkeneemme itse koko matkan. Tarvasjoen seurakunta sai oman siunauskirjeen. Opas Liisa valotti meille niin Espanjan kuin kristinuskonkin historiaa sekä symbolien kieltä.

Päivän päämäärä oli niin yksinkertainen kuin käveleminen.

Kävely sujui mukavasti monta tuntia, koska sää oli pilvinen. Minäkin pistin kunnolla vauhtia ja ilokseni huomasin kuntoni hyvin kestävän. Tänäpäin oli pari valtavan pitkää ylämäkeä, mutta näköjään pyhiinvaeltaja kapuaa mieluummin ylämäkeä kuin kiusaa varpaitaan ja päkiöitään

alamäissä.

Aamulla matkaan lähtö, päivän tuntematon matka edessä, illalla majapaikkaan perille pääsy. Ei mitään arkisia huolia huomista tai oikeastaan tästäkään päivästä. Eikö näin pitäisi olla arjessakin? Että elän vain tässä hetkessä, sovussa Luojan, luonnon ja lähimmäisten kanssa, kuten tuolla pyhiinvaelluksellakin.

Ilthartaudeksi luin jälleen Vuorisaarnaa: ”Katsokaa taivaan lintuja”. Ei siis kannata murehtia elämää – ei todellakaan! Lauloimme ”Kiitos sulle Jumalani” ja ”Maan korvessa kulkevi lapsosen tie”. Monelle vierähti kyynel poskelle.

Katolisen kirkon elämässä on ihailtavaa kansan hurskaus, on luontevaa tehdä kirkkoon tullessa ristin merkki. Ihmeteltävää on pyhimysten palvonta, Pyhän Jaakobin kultainen alttari katedraalissa, missä olikaan kirkossa Jeesus?

Jonotimme hiukan – sitten kapusimme pääalttarin taakse/päälle, josta näkyi apostoli Jaakob vanhemman patsaan niska. Sitä siinä hiukan ihmettelin. Sen jälkeen laskeuduimme alttarin alle, siellä säilytetään hienossa arkussa Jaakobin oletettuja luita. Minna jätti siihen puuristimme, jota urhoollisesti kuskasimme mukanaamme koko 116 km:n mittaisen matkan; vuoronperään kantaen.

SIIS ME TEIMME SEN!! KAIKKI!! KOKO PORUKKA!!

Kuinka monta askelta 29 henkilön porukka mah-toikaan ottaa 116 km:n pituisella matkalla?

Pari kuukautta on kotiinpaluusta, elämä jatkonut omissa uomissaan. Jotain lähtemätöntä kuitenkin jäi matkaevääksi, erästä matkakumppania siteeraten: ”Olen jatkanut näitä arkisia puuhia hyvillä mielin ja eräänlaisella onnentunteella.” – niin minäkin.

Hyvä päivä – Herra on puhutellut! Palvelija kuunnellut. Elämä on yksinkertaistunut!

Kursiivitekstit lainauksia
Outi Niiniahon matkapäiväkirjasta

muu teksti
Minna Mäkinen

LEPPÄSEN HAASTATTELU

tehdä enemmänkin. Tulevaisuudessa toivoisin voivani työskennellä vielä enemmän jumalanpalveluselämän hyväksi.

4. Mikä on työnäkysi?

Kirkko on erityisesti niitä ihmisiä varten, jotka kokevat olevansa eri tavoin ulkopuolisia. Kirkko on ulkopuolisia, ulkopuolisuutta ja arvottomuutta kokevia varten. Niin huonosti elämässä ei voi mennä, etteivät kirkon ovet olisi avoinna. Kristus löytyy sakramenteista ja sanasta, mutta myös kadulta.

5. Miten olet kokenut yhteistyön tarvasjokelaisten kanssa? Terveisiä?

Tarvasjoelle on aina ollut kiva tulla, kirkkoon saapuessa on ollut kotoisa olo. Olen ammentanut paljon myös tarvasjokelaisten vahvasta identiteetistä ja yhteisöllisyydestä.

Haluan kiittää osallistumisesta ja aktiivisuudesta yhteisessä työssä, yhteistyöhalukkuudesta sekä toimeen tarttumisesta!

Kaisa Takkula

Kuva Antti Partanen

JOULUNAJAN TILAISUUDET
TARVASJOEN SEURAKUNNASSA

Lauantai 12.12.

- Klo 10-12 **Joulumyyjäiset** Tarvasjoen seurakuntatalolla. Myynnissä kahvia ja puuroa, käsitöitä, leivonnaisia ym. Pöytämaksu 10 € (käytetään kappelin alueen jouluavustuksiin), varaukset 8.12 mennessä seurakuntamestarille p.044 774 7418. Tule myyjäisiin ostoksille ja myyjäksi!

Sunnuntai 13.12.

- Klo 10 **Kaiken kansan joulujuhla** kirkossa. Ensin jouluisia ohjelmaa kirkossa ja sen jälkeen joulupuurot ja -kahvit seurakuntatalolla. Joulu-pukkikin varmaan ehtii puurolle.

Torstai 17.12.

- Klo 14 **Ehtoollishartaus** Tarvasjoen Hyvinvointikeskuksessa

Sunnuntai 20.12.

- Klo 10 **Messu** Tarvasjoen kirkossa, SLEY:n kirkkopyhä, Olli Koskenniemi ja Minna Mäkinen
- Klo 19 **Kauneimmat joululaulut** Tarvasjoen kirkossa

Torstai 24.12.

- Klo 15 **Jouluaaton hartauden** Tarvasjoen kirkossa toimittavat Elina Ahola ja Minna Mäkinen
- Klo 22 **Jouluyön messu** Tarvasjoen kirkossa, Outi Tukia-Takala ja Minna Mäkinen

Perjantai 25.12.

- Klo 8 **Jouluaamun sanajumalanpalvelus** Tarvasjoen kirkossa, Jouko Kyyrö ja Nicholas Söderlund

Lauantai 26.12.

- Klo 18 **Kauneimmat joululaulut –messu** Tarvasjoen kirkossa, Outi Tukia-Takala ja Minna Mäkinen sekä Laulavat Eläkeläiset

Sunnuntai 3.1.

- Klo 10 **Messu** Tarvasjoen kirkossa, liturgina Martti Haltia

Keskiviikko 6.1.

- Klo 10 **Loppiaisen messu** Tarvasjoen kirkossa, Outi Tukia-Takala ja Kaisa Takkula. Messun jälkeen **Kauneimmat joululaulut** vielä kerran kirkkokahvien kera Tarvasjoen seurakuntatalolla, mukana Tarvasjoki Ensemble

Sunnuntai 10.1.

- Klo 18 **Messu** Tarvasjoen kirkossa, Outi Tukia-Takala ja Kaisa Takkula

KIRKKOVARTTI

Kuva Ida Vilponen

Tarvasjoen kappeliseurakunnassa on uutena toimintana elokuussa alkanut Kirkkovartti.

Nimensä mukaisesti sen kesto on n. 15 min ja paikkana kotikirkko.

Riitta-suntio soittaa alkajaisiksi triangelia, vähän kuin kirkonkelloa. Outi-pappi toivottaa kaikille tervetuloa ja sitten lauletaan kynttilänsytytyslaulu Kaisa-kanttorin johdolla. Kirkkovartti on vähän kuin pieni Jumalanpalvelus. Siellä on myös mm. synnintunnustuslaulu, papin puhe, laululeikki, Isä meidän-rukous liikkein sekä Herran siunaus. Päiväkotilapset hoitajineen ja perhekerholaiset ovat iloksemme osallistuneet ahkerasti syksyn kirkkovartteihin. Se on tuntunut tosi mukavalta! Myös Taru-diakoni ja minä olemme menossa mukana.

Kirkkovartti on joka kuukauden ensimmäisenä torstaina klo 10.

Tervetuloa mukaan, siellä on kivaa!
Maija -lastenohjaaja

FOFFELI-KAHVILA

Kanta-Liedossa jo useampana vuonna seurakunnan diakoniatyön toteuttama kaikille avoin foffelikahvila on saavuttanut suuren suosion seurakuntien yhdistymisen jälkeen nyt myös Tarvasjoella.

Seurakuntatalolla uutena toimintana käynnistyneessä ja tänä syksynä kolme kertaa järjestetyssä kahvilassa on voinut poiketa paisamaan vohvelin silloin kun se itselle on sopinut. Parhaimmillaan kahvilassa on poikennut kolmisenkymmentä uudesta toimintamuodosta kiinnostunutta kävijää.

Vohveleiden paistamisen ja niiden herkuttelun ohella seurakuntatalolla järjestetyssä kahvilassa on ollut mahdollisuus tavata tuttuja ja vaihtaa kuulumisia vapaamuotoisen yhdessäolon merkeissä. Alkuillasta järjestetyssä kahvilassa lapset ovat päässeet leikkimään, mukaan ovat lähteneet innostuneina myös isät lapsineen.

Foffelikahvilan toiminta jatkuu Tarvasjoella myös keväällä. Tarkemmat tiedot ajankohdista löytyvät Liedon seurakunnan nettisivuilta osoitteesta www.liedonseurakunta.fi sekä kirkollisista ilmoituksista.

Anni Parikka
diakoniaopiskelija

OLLISEN TORPASTA

Tarvasjoen kotiseutuyhdistys sai lahjoitukse-na haltuunsa Tarvasjoen keskustan vanhimman rakennuksen, Ollisen torppana tunnetun ja nyt Kertun tuvaksi ristityn mökin. Olen arkistoista selvittänyt tuon pikku tilan historiaa. Paljon sii-hen mahtuukin asiaa ja tapahtumia. Olen yrittä-nyt mahdollisimman tarkasti seurata käytössäni olevaa arkistomateriaalia. Työ on ollut haastava ja mielenkiintoinen. Joidenkin vuosien arkisto-tiedot ovat hävinneet kokonaan, mutta soitto sille ja soitto tuolle on aina selvittänyt jotain vanhojen kuulopuheidenkin perusteella.

Kartoista paljon apua

Ensimmäinen **isojakoa** koskeva asetus säädettiin 1757, seuraava 1775 ja kuninkaan selitys vuonna 1777. Asetuksien tarkoituksena oli kumota sar-kaajat.

Voin katsoa ja tutkia melkein 250 vuotta van-hoja kartoja vuodelta 1785 ja selityksiä kylän talojen raivatuista pelto-omistuksista ennen iso-jakoa, kuin myös hyvin tärkeistä luonnonheinä-niityistä ja metsistä. Se on ollut melkoista seka-melskaa, sarka siellä toinen täällä ja kolmaskin vielä jossakin. Jokien ja purojen ranta-alueet, kosteikkosuot ja tietysti entisen Särkijärven alue olivat Euran kylän yhteisiä heinäalueita. Viljaa kasvavat pellot piti aidata kuin myös hy-vät heinäniityt. Kartat tuolta ajalta on piirretty hyvin kauniisti, numerot ja kirjoitus ovat erit-täin kaunista käsialaa. Käytetty kieli tietysti on vanhaa ruotsia sekaisin vanhan suomenkielen kanssa. Paljon on sanoja erilaisten pelto- ja maa-alueiden nimityksissä, joille ei meinaa löytyä vastinetta nykyajassa.

Ollisen torpan ja Koskenrannan torpan maat sekä näiden väliin jäävä pelto ja rantaniitty kuuluivat ennen isojakoa Kylä-Knaapille. Täl-le maa-alalle oli raivattu peltoa 1 tynnyrinala ja 9 ¼ kapanalaa, joka on noin 6340 neliömetriä. Nimenä oli Äjälän eli Äijälän pelto. Knaapin Rakuunanpelloksi se myös oli nimetty vähän myöhemmin, ja varmaan oli torppakin raken-nettu jo silloin. Olisikohan niin, että meidän aikaamme asti säilynyt Ollisen torppa olisi juuri

tuo rakuunan torppa, ja sen tupa ja länsipään huone olisi rakennettu noin vuoden 1735-40 aikoihin. Näin voimme päätellä Ollisen torpan iäksi reippaasti yli 200 vuotta. Samaan aikaan Pikkukujan päässä viimeisenä oikealla ennen Juvan rajaa oleva, myöhemmin Rannan torp-paan kuuluva maa, oli myös Knaapin maata ja oli nimeltään Ämmälän niitty.

Kylän rakuunatorpat

Nyt kerron kylän talojen rakuunantorppien sijain-tipaikat reilusti ennen isojakoa.

Siis Äijälän pelto ja osa rantaniittua oli Knaa-pin rakuunan Eerik Matinpojan, sotilasnimel-tään Orre s 1703 tai 1700, ja hänen vaimonsa Marian s 1692 käytössä. Perheen tytär syntyi v. 1735 ja poika Anders v. 1742. Poika jatkoi isänsä jälkiä rakuunana.

Kirstilän eli Kirstin (Vanhatalo) rakuunan Henrikin s 1726 ja vaimonsa Marian torppa oli nimeltään Kujanpää ja sijaitsi heti Papinkos-kesta yläjuoksulle päin, siis Eurankujan päässä. Henrik ja Maria kuolivat v. 1746. Uudeksi ra-kuunaksi tuli Jacob Saulin s 1721 ja vaimonsa Lisa. Kun isojaon vaikutukset alkoivat, siirtyi-vät Tarvasjoen ranta-alueen maat Papinkoskesta ylöspäin kaikki Nokan tilan hallintaan. Niinpä Vanhatalon uusi rakuuna Saulinin torppa raken-nettiin kylänmäelle nykyisen Vahatalon navetan taakse. Tästä olen kirjoittanut Vanhataloa koske-vassa jutussa aikaisemmin. Kujanpään torppaan tuli uudeksi asujaksi Nokan kestikievarin hoitaja Simon Flinck perheineen sekä useita kievarin apulaisia.

Nokan rakuuna Henrik s 1697 ja vaimonsa Liisa asuivat torpassa, joka sijaitsi melko tark-kaan matalalla kummulla paikassa, missä nyt on Kujanpään asuinrakennus. Siinä oli myös pieni peltoaitaus ja tästä vähän nykyiselle koululle päin Suoniitun reunassa oli torpan pieni heinä-niitty. Nokan rakuunana jatkoi Henrik Olavin-poika Öhrnberg s 1728.

Sepän rakuunana noihin aikoihin oli Olof s 1688 ja vaimo Maria. Seuraava Sepän rakuuna oli Henrik Antinpoika s 1727 ja vaimo Maria

Jacopintytär s 1727. Näille Sepän rakuunoille en ole löytänyt mainintaa rakuunan torpasta enkä pellostä, vaan tuntuisi siltä, että he asuivat talon yhteydessä lähellä pihapiiriä. Siinä on nimittäin ollut pieni asunto, jossa Hannes Sepän äiti viet-ti vanhuudenpäiviään. Rakuunoiden toiminta loppui 1700-luvun aivan loppupuolella ja ra-kuunoista tuli tavallisia torppareita.

Juvanojan torppa

Isonjaon seurauksena Knaapin rakuunan pelto kuin myös torppa ja niitty siirtyivät Nokan hallin-taan, siis tämä meidän päiviemme Ollisen torppa. Nimi vaihtui Juvanojan pelloksi ja torpaksi. Juva tarkoittaa jyrkkää koskea, ja Juvanojan nimi tuli siitä, että Kirkonkylän Uudentalon Läheniitys-tä tulevat vedet virtasivat Tarvasjokeen puroa, Juvanojaa, myöten nykyisten Koskenrannan ja entisen kanttori Lehtosen tonttien välistä. Tästä aiheutui hankalia tulvia ja asia korjattiin aikoi-naan siten, että pitkin Kirkonkylän rajaa kai-vettiin iso oja, jossa vesi virtaa tänä päivänäkin Seurakuntatalon taitse Papinkoskeen. Torppaan muutti tässä vaiheessa Nokan seuraava rakuu-na Matti Öhrnberg s 1775, k 1843 ja vaimonsa Liisa s 1774, k 1851. He asuivat tässä torpassa kuolemaansa asti, ei lapsia. Vuoden 1845 ja 1850 henkikirjassa torpassa asui leskivaimo Liisa sekä kestikievarin hoitaja Johan Stigell perheineen. Stigell kuoli v. 1855. Kievaritoiminta siirtyi sil-loin Nokalta Juvan kartanon hoiviin.

Juvalta asukkaat Juvanojan torppaan

Vuonna 1832 Juvan kartanon vuokraajaksi tuli Paimiossa 1790 syntynyt Matti Jaakonpoika ja vaimonsa Liedossa 1792 syntynyt Maija Jaa-kontytär os Hyssälä. Heidän tyttärestään v. 1827 syntyneestä Justiina Matintyttärestä tuli Euran Uudentalon emäntä 1846. Juvan vuokraaja Matti Jaakonpoika kuoli v. 1865 ja vaimo Maria v. 1867. Tämän jälkeen heidän vanhin poikansa Jo-han ja sisko Anna jatkoivat Juvan vuokralaisina. Perheen nuorempi poika1831 syntynyt August Ferdinand käytti sukunimeä Juselius. Vuonna

1865 hän muutti Sääksmäelle. Vuonna 1871 Ju-valle tuli uudet vuokralaiset, Lindströmin perhe. Johan Matinpoika s 1820 ja itsenäinen nuorem-pi sisko Anna Sofia Matintytär s1829 muuttivat Juvalta Euran Tie-Knaapille alkuvuonna 1871. Juuri silloin pitäjän seppä muutti Marttilaan. Johan ja Anna olivat kumpikin tässä vaiheessa vielä naimattomia. Olen melko varma, että Johan Matinpoika tuli sepäntöihin Tie-Knaapille juuri pois lähteneen sepän tilalle. Hän oli varmaan Juvalla isännöityään saanut myös oppia sepän työhön. Samana vuonna 1871 he vielä muuttivat Nokan Juvanojan torpan vuokraajiksi. Anna ja Juho mainitaan edelleen Juvanojan vuokraajina vuoden 1875 henkikirjassa ja Juho käytti myös sukunimeä Juvanoja. Se on ymmärrettävää, kos-ka hän oli itsenäinen ammatinharjoittaja elikkä seppä. Juho Matinpojan sisko Anna Sofia Matin-tytär kuoli v. 1880 naimattomana.

Johan Matinpoika avioitui

Pitäjän suutari Henrik Johan Hellsten s 1820 Eu-ralla ja vaimo Maria Kristiina Johantytär s 1818 Brunkkalassa asuivat Kirkonkylän Uudentalon torpassa. Suutari Hellsten kuoli 1882. Leski asui samassa torpassa vuoteen 1885 asti ja muutti sitten Nokan Juvanojan torppaan avioiduttuaan samana vuonna edellä mainitun Johan Matinpoi-ka Juvanojan kanssa. Näin kaksi vanhaa menivät vielä yhteen toisiaan vanhoilla päivillään. Vuoden 1890 henkikirjassa he edelleen asuivat Juvanojan torpassa. Vaimo Kristiina kuoli 1892 ja Johan Matinpoika kuoli 1894.

Sukulaismies Juvanojalle

Vuonna 1828 Seppälän Juuselan tytär Maria Matintytär, s 1805, naitettiin Karhulan Anttilan Yli-Anttilan taloon emännäksi. Hän oli suoraa sukua Euran Kylä-Knaapille. Heidän ensim-mäinen lapsensa Anna Liisa Juhontytär, s 1829, taas naitettiin serkulleen, silloiselle Euran Nokan isännälle, v. 1844 syntyneelle Juho Heikki Ma-tinpojalle. Yli-Anttilassa Anna Liisan veli Kustaa Juhonpoika jatkoi isäntänä, Hänen ensimmäinen lapsensa oli Kustaa

JOHAN HELENIUS PUNAISTEN

Heleniukset valokuvassa oman Lehtonummen talon edessä 1920-luvun alussa. Vas. Juho Helenius, Vendla Alkio, Minne Helenius, Helmi Saarinen sekä edessä tytöt Maire Helenius, Terttu Helenius ja Meeri Saarinen. Kuvat Lasse Kännön kir-jasta Heleniuksen tyttärien sukua.

Ensimmäisen maailmansodan alkaessa ja jatkuessa, 1914-16 elettiin Suomen Suu-riruhtinaskunnassa vielä melko rauhal-lisissa olosuhteissa – kuitenkin pula-ajan kiristäessä kansalaisten elämää. Vaikka Euroopan sotatila lopetti Itämeren kaup-pamerenkulun, niin toisaalta vientikauppa emä-Venäjälle rautateitse lisääntyi valtavasti (m.m.sotatarviketeollisuus). Kasarmien ra-kentaminen ja linnoitusvarustelujen lisäämi-nen Venäjän kustantamana eri puolella Suo-mea antoivat työllisyyttä, puutavarakauppaa ja muuta rahalikennettä.

Samoina vuosina, 1914-16 Heleniuksen Jussin (1886-1960) railakas poikamieselämä oli va-kiintunut 4-henkisen perheen pääksi ja kuukau-sipalkkaiseksi työjohtajaksi F.A.Ericksonin ah-tausliikkeessä Turun satamassa. Statusta paransi tilava työsuhteasunto Portsan kaupungiosan uusissa puutalokortteleissa, lähellä työpaikkaa. Perheen hienon elämän aika jäi lyhyeksi. Töi-den hiljentyneessä satamassa loppuessa Jussin täytyi etsiä muita töitä. Niitä oli silloin vähän tarjolla. Jussi teki tilapäistöitä.

Turun poliisilaitos oli jo 1916 pitkälle venä-läistetty, eikä enää nauttanut kansalaisten täyt-tä luottamusta. Luottamuksen parantamiseksi

muodostettiin kulissiksi kaupungin järjestyslau-takunta poliisilaitoksen johtajaksi. Samassa yh-teydessä syrjäytettiin venäläiset santarmit, jotka olivat toimineet poliisien apuna ja taustaturvana. Tilalle perustettiin satoja miliisien virkoja poli-i-sien avuksi mellakkatilanteiden varalle.

Sataman järjestysorganisaation jäsenenä toi-minut Helenius oli tervetullut yhden miliisi-ryhmän esimieheksi. Kaupungin järjestyksen-pidon yhä vaikeutuessa miliisien toimenkuva muodostui yhä vakiintuneemmaksi. Miliisien palkat maksettiin kaupungin kassasta.

Turun kaupungissa tapahtui 27-28.1.1918 ve-retön vallan vaihto, kun kaupunki äkinäisesti vallattiin Turun punakaartin hallintaan. Samoi-na aikoina koko Eteläinen Suomi oli punaisten vallassa. Turun miliisit saivat jatkaa järjestyk-sen pidossa. Heille jaettiin punapohjaiset käsi-varsinahat järjestysvallan merkiksi. Nauhan ja puisen pampun kantaminen oli edellytyksenä palkan maksulle. Palkka maksettiin nyt Turun punakaartin talousosastolta. Tämä leimautumi-nen harmitti miliisejä.

Venäläisten avustamien punakaartien ja val-koisten joukkojen välinen Suomen sisällissota kiihtyi tammi-helmikuussa veriseksi taisteluiksi sitten, kun valkoiset joukot alkoivat valloittaa Pohjanmaalta Etelä-Suomeen edeten alueita valkoisten hallintaan. Loppuvaiheessa Helsin-gin valtaukseen osallistuivat myös Hangossa maihin noussut saksalaisten sotilaiden joukot. Saksalaisten joukkoja kuljettava juna piti pu-naisten toimesta pysäyttää Karjaan hiljaisella asemalla ja riisua aseista. Siellä oli kuitenkin jo pienet joukot valkoisia varmistamassa junan kulkua. Punaisten piti äkkiä saada vahvistusta.

Vahvistuksiksi määrättiin puolet Turun milii-seistä, n. 100 miestä.

Ei ollut Jussilla ja kavereilla oikein tietoa, mihinkä joudutaan, kun he Kupittaalta eväs-reppuineen ja mukaan jaettuine kivääreineen nousivat sotilasjunaan ja matkasivat kohti itää. Vasta perillä Karjaan lähellä se selvisi; valkoi-set olivat valloittamassa Karjaan asemaa, jotta saksalaisia sotajoukkoja kuljettava juna pääsisi ajamaan Hangosta Helsinkiin. Kaartilaiden piti estää valkoisten valtausyritys. Yhden yön Turun miliisit jaettuine kivääreineen olivat metsässä ketjussa odottamassa tilanteen muodostumis-ta. Mitään sotatilannetta ei tullut, valkoisia ei näkynyt.

Siinä ketjussa odotellessaan miliisit keskuste-livat omasta tilanteestaan: Tässä jouduttaisiin-kin nyt ampumaan suomalaisia kohti! Aamun mennessä porukka oli muodostanut yhtenäisen, enemmistön mielipiteen; tämä ei käy, me ei ammuta omia kohti! Me teemme lakon.

Oliko tämä sotilaskarkuruutta vai jotain muu-ta? Joka tapauksessa punaisten vakaan aatteen joukot julistivat jo kiväärinsä luovuttaneet mi-liisit sotavangeikseen, Laborin tavaravaraston aitaukseen odottamaan jatkotoimenpiteitä.

Eivät punaiset kuitenkaan onnistuneet pidät-telemään saksalaisia kuljettaneen junan kulkua Karjaalla. Valkoiset joukot olivat onnistuneet valtaamaan aseman toista kautta. Siinä säh-lingissä onnistui Turun miliisijoukko (yli 100 miestä) karkaamaan vangitsijoiltaan. Suurin osa karkulaisista oli kotoisin Turkua ympäröivältä maaseudulta ja päätti matkata kävellen metsiä ja pikkuteitä pitkin kotiseudulleen piiloon. Niin oli yhdessä tuumittu. Jussi ei kuitenkaan tuntenut

Adolf Kustaanpoika Yli-Anttila, renki, itsellinen, s. 12.02.1873 Tarvasjoella Karhulan Yli-Anttilassa. Hän tuli asumaan Nokan Juvanojan torppaan vuonna 1893 ja muutti sitten Turkuun vuonna 1897. Siis Nokan emäntä Anna Liisa oli hänen tätinsä.

Ollinen tulee kuvioihin

Seppämestari Kaarle (Kalle) Oskari Matinpoika syntyi 1857 Marttilassa Ollilan Knaapi Vanhatalossa. Vuonna 1878 hän muutti Turkuun ja asui Turussa Kakolanmäen länsipäässä, alue 16 talo 1. Kyseisessä talossa asui paljon eri ammatin harjoittajia kuin myös eri ammattien oppilaita, samoin naapuritaloissa. Minulla on vahva tunne, että tuossa samassa kiinteistössä tai alueella toimi joku Turun ehkä ensimmäisistä ammatteihin ohjaavista kouluista. Koulutus kesti 4-5 vuotta, jonka jälkeen sai antaa kisällinäytteen. Sama kiinteistö oli vuonna 1885 puusepänlesken Maria Levanderin ja puuseppämestarin Johan Grönroosin omistuksessa puoliksi. Tässä talossa Kalle asui edelleen sepänoppilas Kaarle Matinpojan nimellä. Tämän jälkeen Kalle palasi Marttilaan v. 1886, varmaan valmiina kisällinäytteen antaneena seppänä. Nyt hän käytti sukunimeä Ollinen. Sukunimen käyttö oli näet suotavaa itsenäisellä ammatinharjoittajalla verotuksen takia. Vuonna 1888 Kalle avioitui Kyrön Sarven tyttären Miina Fredika Joosentytär, s 1860, kanssa. Ensimmäinen lapsi Karl Anshelm syntyi Marttilassa v. 1889. Vielä samana vuonna perhe muutti Tarvasjoelle talolliseksi Tuorlan Uusitalo Tommilaan. Täältä hän muutti v. 1896 itsellisenä Tyllilän Puntarille rengiksi. Vuonna 1897 perhe muutti Euran Nokalle Juvanojan torppaan itsellisenä ja ammatiksi mainitaan seppä. Perheeseen syntyi kaikkiaan 9 lasta, eloonjääneitä oli Kaarlo, Arvo ja Helmi, muut kuusi kuolivat vain muutaman päivän ikäisinä. Kaarlo, s 1889, avioitui Euran Pietilän tyttären Selma Salmisen, s 1891, kanssa. Myöhemmin Kaarlo ja Selma muuttivat Pöytyälle. Vuonna 1924 seppä Ollinen on ostanut maarekisterin mukaan Pietilästä 5500 neliön alan peltomaata, vai oliko kyseinen maa-ala alkujaan Selmalle annettu, sanotaanpa vaikka myötäjäisenä?

Vas. Suoma Ranta o.s., Mäkinen, äitini Anna Samsten o.s. Knaapi ja Helmi Ollinen. Kuva Eino Samsten.

Pajan synty

Todennäköisesti, kun Euran Knaapin tytär Liisa Heikintytär avioitui vuonna 1764 Kirkonkylän Isotalon pojan Risto Jaakonpojan, s 1738, kanssa, ammatiltaan Risto oli pitäjän seppä. Ammatinharjoittajana hän käytti sukunimeä Hellenius. Tämä pari jäi isännöimään Euranmäen Kylä-Knaapia, ja vuonna 1770, kun Liisan veli Juho Heikinpoika Knaapi avioitui, hän siirtyi isännöimään Knaapista juuri erotettua Tie- Knaapia. Tässä vaiheessa, kun pitäjän seppä Hellenius tuli kylänmäärälle vuonna1764, on ehkä rakennettu pajarakennus, vai oliko paja rakennettu jo aikoinaan esimerkiksi kylänmäen yhteisen käyttöön. Seppä Hellenius kuoli vuonna 1807 eläkeläisenä ja käytti nyt talon mukaan sukunimeä Knaapi. En ole saanut selvyyttä, kuka jatkoi sepänhommia kylänmäärällä Risto Jaakonpojan jälkeen. Olisiko ollut oma poika Heikki Ristonpoika. On myös oletettavaa, että

vuoden 1857 palon jälkeen samana vuonna myös Tie-Knaapi vaihtoi omistajaa ja isännäksi tuli Juho Fredrik Fingerroos. Hänethän sitten myöhemmin tiedettiin innokkaana rakennuttajana ja uusien asioiden eteenpäin viejänä. On paljon mahdollista, että paja rakennettiin Fingerroosin toimesta juuri Härkätien varteen Tie-Knaapin maalle. Yksi vahva pointti tälle väitteelle on se, että raamisaha rakennettiin Knaapinkoskeen juuri noihin aikoihin. Sahan terien ym. kunnossapito varmaan vaati tosi hyvän ja ammattinsa osaavan sepän kättä. Saha sijaitisi aivan kosken niskalla nahkuri Aurasen tontin alapäässä omalla rantatontilla.

Ammattimies Liedosta

Vuonna 1862 Liedosta muutti pitäjän seppä Johan Erik Johansson, vaimo Anna ja poika Johan, Euran Tie-Knaapille. Sama sepän perhe muutti Marttilaan 13.04.1871. Siis Knaapilla oli oma paja siinä Nokan Juvanojan pelttoa ja torppaa vastapäätä. Tämä oli aivan ymmärrettävä paikka pajalle. Kun Turusta päin tultiin pitäjän keskustaan, alkoi suuri rakennusten määrä: Päivärinta, Tie-Knaapi, Sarparanta, Heikkilä, Kuukkala, nahkuri Aurasen verstaat, sekä näihin kaikkiin kuuluvat riihet ja makasiinit, aitat ja vajat. Laki ja kehotukset jo käskivät, että tulisijan käsittävät rakennukset kuten saunat, pajat ja riihet piti rakentaa pihapiirin ulkopuolelle riittävän kauas. Tien varteen se tietysti rakennettiin, koska siinä kulkivat maksavat asiakkaat hevosineen, kärryineen ja rekineen. Olettaa sopii, että kyseinen paja rakennettiin hyvin nopeasti kohta kylän palon jälkeen vuonna 1857, sillä silloin jos koska tarvittiin sepän palveluja hyvin paljon. Ajopelit ja peltotyökalut olivat tuhoutuneet suuressa määrin. Uudisrakentaminen antoi seppämestareille paljon työtä samoin kuin edellä mainittu saha.

Vielä sotilaskin mukaan

Koskelta muutti 10.11.1857 (samana vuonna kuin kylä paloi) Euran Nokalle torpparin poika, renki Gustaf Adolf Timotheinpoika, s 1836 Koskella. Vuonna 1858 hän muutti Kylä-Knaapille. Nyt häntä tituleerattiin sotilaaksi ja hän käytti sukunimeä Tikka. Vuonna 1859 marraskuussa hän avioitui Nokan talon piian Maria Justiinan, s 1833 Tarvasjoen Euralla, kanssa. Vihittyjen listalla

hänet mainitaan Suomen tarkampujapataljoonan kolmannen komppanian sotilaana. Lapsia heille syntyi 3, poika kuoli pienenä, työt jäivät elämään.

Tämä sotilas Tikka ja hänen vaimonsa muuttivat vielä samana vuonna 1859 asumaan Nokan torppaan. Vuonna 1865 henkikirjassa he edelleen asuivat Nokan torpassa kahden tyttärensä kanssa. Minulla on vahva oletus, että he asuivat Juvanojan torppassa. Vuonna 1868 Tikan perhe muutti Marttilaan.

Muuten, tällä perheellä oli päivämäärissä melkoinen yhteensattuma: muutto Koskelta 10.11.1857, avioliitto 10.11.1859, poika syntyi 10.11.1862 ja muutto Marttilaan 27.11 1868.

Viimeinen vaihe

Tulemme vaiheeseen, jolloin Nokan tilan maat suurelta osin siirtyivät Sepän tilan yhteyteen, kuten tämä Juvanojan alue ja torpat. Ensimmäisenä tästä erotettiin vanha rakuunan torppa ja tontti Olliselle vuonna 1922 ja rekisteröitiin nimellä Päivölä. Seuraava oli seurakunnan kanttori Heermanille vuokramaalle 1895 rakennettu asunto Äijälän tontille. Maarekisteriin Koskenrannan tontin nimellä tila merkittiin vasta vuonna 1926. Kanttori Heermanin kuoleman jälkeen hänen vaimonsa Lyidia ja tytär Alli ottivat sukunimeksi Koskiranta ja talo sai saman nimen. Siinä talossa sitten hoidettiin Tarvasjoen postia vuodesta 1896 aina vuoteen 1949 asti. Puhelinkeskuksen talo oli seuraava, rekisteröinti vuonna 1934. Kului paljon vuosia, kunnes loputkin tästä lohkosta jaettiin pois. Kanttori Lehtonen ja Pekka Savolainen saivat rintamamiestontit vuonna 1954. Lehtonen tiesi antaa tontilleen luontevan, paikkaan sopivan nimen Äijälä. Onhan siinä kohtaa joessa oleva lampikin vanhan Äijälänpellon mukaisesti Äijälänlampi. Kun Savolaiselta kysyttiin tontille nimeä, Pekka tuumi hetken ja tokaisi, että saapha tuo olla vaik Ämmälä.

Nyt tarvasjokelaiset tekevät kotiseutuyhdistyksessä todella arvokasta talkootyötä torppansa hyväksi. Toivoa vain voi, että seuraavat 250 vuotta ovat ”Kertun tuvalle” yhtä onnekkaita ja säilyttäviä kuin ovat olleet menneet vuodet.

Näin ainakin toivoo
Eino Johannes

JA VALKOISTEN VANKILEIRILLÄ

vetoa Piikkiöön, kovin lähelle Turkua. Parempi olisi suunnistaa vaimon kotiseudulle Tarvasjolle tai paossa olevan perheen luokse Paimion puolelle Juntolaan.

Toista viikkoa Jussin korpivaelluksessa meni heinäladadoissa yöpyen ja perunoita kellareista varastaen, kun eväätkin loppuivat kesken. Jotenkin vielä hyväkuntoinen mies kuitenkin selvisi matkasta ja ilmestyi yllättäen Minnen ja tyttäriensä luokse Juntolan myllylle. Jälleennäkemisen ilo oli ylimmillään. Yö vaimon vieressä lämpimässä sängyssä nukutti hyvin ja pitkään.

Viikon verran malttoi Jussi piileskellä Juntolan myllärin perheen asunnossa. Sitten hän lähti kävelen käymään Tarvasjoelle hyvä ystävänsä, Kolinrannan talon isännän Kustaa Alkion puheille, hyviä neuvoja saamaan. Paluumatkalla hän kuitenkin joutui suojeluskunnan partion yllättämäksi ja puutteellisten henkilöpaperien tähden pidätetyksi. Pidätyspäiväksi merkittiin asiakirjoihin 16.4.1918.

Paikallisosaston kuulusteluissa Jussi yritti ensin salata henkilöllisyytensä, mutta sai huomata sen vain pahentavan asiaa, luultiin suuremmaksi rikolliseksi. Sen seurauksena hänet myöhemmin passitettiin Tammisaareen ja sieltä Santa-haminaan, isompien rikollisten vankileirille. Santahaminassa Jussia odotti vielä kauheampi kohtalo: ”Tässä on nyt se etsitty Juho Arvid Helenius, joka oli ampunut Vikströmmin veljekset Sipoossa!”, kuulustelija oikein riemastui. Kuulusteltu ei muka osannut ollenkaan ruotsinkieltä, mutta tuntui selvästi ymmärtävän, mistä kulloinkin puhuttiin. Enempiä selvittelyjä ei tarvittu. Jussi lähetettiin siitä paikasta Stora-Mjölön saarelle (myöh Iso-Jauhosaari > myöh

Isosaari), jonne kaikki muutkin suurikolliset oli lähetetty kuolemantuomioitaan odottamaan.

Sotavankina alkoi Jussille hirveät ajat. Ei riittänyt se, että vankileirien olot olivat tunnetusti kauheat - lisäksi mielessä kalvoi se kamala asia; jospa väärä henkilöllisyys ei koskaan selviä-kään? Kuitenkin toiveita antoi se, että kuulemma ketään ei täällä tuomita ilman kuulusteluja, ehkä silloin saisi yhteyden Turkuun? Ennen kuulusteluja ei Jussi kuitenkaan päässyt häntä kuuntelevan ihmisen puheille, pelkkiä vartioita ja vartiopäälliköitä vain. He vain lohduttivat, että kyllä kuulusteluissa selviää, ketkä ammutaan ja ketkä lähetetään elinkautista kärsimään. Jussi ei päästännyt mieleensä elinkautistakaan, täytyyhän asia selvitä. Ja eiköhän tästä selvitä määrävuosilla. Sekään ei Jussille selvinnyt, että oikea Juho Arvid oli myös tullut pidätetyksi, vaikka hän yritti kaikilta tulijoilta kysellä henkilöllisyyttä. Oikeat kuolemaan tuomittavat olivat yleensä erittäin vaiteliaita. Siinä epätietoisuudessa meni huhtikuun loppupuoli, toukokuu, kesäkuu, heinäkuu ja alkuu elokuustakin.

Näistä ajoista ei Jussi ole myöhemmän elämänsä aikana halunnut paljon jälkeläisilleen kertoilla. Joitakin yksityisiä katkelmia hän kuitenkin vankiajoistaan meille kertoili.

Kertoipa hän senkin, että hän laihtui vankeutensa aikana yli puolet elopainostaan. Onneksi lähtökohtana oli ollut hyvä ruumiillinen kunto, ja ylipainoakin. Enää alle 50 kiloa oli miehestä jäljellä vankeuden loppuvaiheessa. Vankien ravinnon määrä, ja etenkin sen laatu oli tuolloin leireillä niin surkea, että se ei ollut edes maassa vallitsevan yleisen ravintopulan ankeudellakaan puolusteltavissa. Kaikki se vähäinen vihreä

kasvillisuus, mitä kentällä oli ollut, oli syötty juurineen tarkkaan. Myös kaikki kentällä kasvaneet nuoret männyt oli kuorittu niin korkealle kuin oli ulotuttu. Nilakerros oli jyrstetty raakana pettukorvikkeen korvikkeena. (jotkut yrittivät keittää, niin kauan kun poltettavaa löytyi.)

Vasta elokuun puolella annoksia hiukan parannettiin, kun ulkovaltioiden tarkkailijat puutuivat asiantilaan. Hiukan parannetut annokset eivät kuitenkaan kenenkään painoa nostaneet. Kuolleisuus näillä leireillä oli korkea. Pahinta oli Tammisaaren leireillä. Sinne sisäänkirjotetusta yli 10000:n vankin määrästä yli 3000 kuoli vankeuden aikana ja muutama sata vielä vapautuksensa ensimmäisinä päivinä.

Vasta heinäkuun puolivälissä pääsi Jussi lopulta paikallisen valtiorikosoikeuden kuulusteluihin. Se oli pitkäväteinen kuulustelu ja kesti melkein puoli päivää. . Onneksi sekaannus toisen Johan Arvid Heleniuksen tekosiin oli selvinnyt jo ennen kuulusteluja.

Vasta heinäkuun 30. päivä Jussi pääsi toimistoon odottamaansa kuulustelun tuloksia. Suureksi yllätykseksi hänelle selostettiin, että senaatin 29.6.1918 tekemää päätöstä on ruvettu soveltamaan. Mitä se sitten tarkoittaisi? Se tarkoitti sitä, että lievempiä rikollisia voidaan päästää ehdolliseen vapauteen mikäli kotiutuspaikkakunnalla joku antaa vakituisen työpaikan, asunon ja ottaa henkilökohtaisen vastuun vangin vaarattomuudesta. Lisäksi edellytyksenä oli , ettei vanki ollut kuulunut aktiivisesti punakaartiin ja vapautukseen on paikkakunnan suojeluskunnan suostumus.

Heleniuksen kohdalta kuulemma kaikki e.m. todistukset olivat nyt kunnossa ja parin päivän

Kuvassa Puutarhakatu 38, jossa Heleniuksen perhe asui Turun aikana vuodesta 1913 alkaen sisällissotaan asti.

kuluttua, 2.8.-18 hän saisi lähteä vartijan saatamana junalla Paimion asemalle, jonne tulee vastaanottaja. Oli siinä Jussilla ihmettelemistä - olisikohan Kolin Kustaan sormet pelissä?

Oikein oli Jussi arvannut. Kustaa Alkio, joka Kolin talon pidon ohella hoiteli paikkakuntalaisien erilaisia oikeustoimia käräjillä, oli tarkoin seurannut punakaartilakien säätelyjä. Hän oli huomannut sanomalehdestä tuon Senaatin päätöksen ja ryhtynyt heti toimiin. Vankileireillä viruivat hänen vaimonsa sukulaiset; veli Matti Saarinen ja sisaren mies, Johan Hellenius. Kummatkin olivat sinne joutuneet ikään kuin vahingossa, ilman isompaa syytä. Kun Kustaa oli muotoilut vastuunottonsa vakaaseen muotoon ja oli saanut anomuksensa pinon alkupäähän, niin olivat paperit tulleet tapauksien käsittelyssä

myös alkupäähän.

Suomen kansallisarkistossa Helsingissä ovat tallella kaikki Heleniuksen Jussin kuulustelu-pöytäkirjat ja valkoisten Turun Piirisikunnan vakoiuosaston tutkimuspöytäkirjat lausuntoi-neen sekä niiden lukuisat liiteaineistot.

Niissä painotetaan vahvasti niitä seikkoja, että tutkittu on kuulunut punakaartiin, on saa-nut palkkaa punakaartilta (kuitit miliisinä 15 mk/päivä) ja osallistunut sotaan asetta kantaen Lopullinen Valtiorikosoikeuden tuomioksi on kirjattu: *Päätös julistetaan asianomaiselle 30 p:nä heinäkuuta 1918. Valtiorikosoikeus on tutkinut tämän asian ja katsoo siinä selvitetynsi että Helenius on toiminnallaan punakaartissa tehnyt itsensä syyppäiksi valtiopetoksen avunan-toon ja on tuomittu pykälien (x,x ja x) mukaan 3 vuotta kuritushuonetta ja olemaan 5 vuotta kansallisuuttamusta vailla, mutta tuomio on ehdollinen 3 vuoden ajalla, ja passitetaan ta-kaisin vapaaksi laskettavaksi.*

Allekirjoituksena on valtorikostuomareiden allekirjoitukset ja leimat.

Muutama päivä oli Jussin kuitenkin vielä odo-tettava pois pääsyään. Elokuun toisena päivänä hän sitten sai vapautuspaperinsa ja junalipun Pai-mion asemalle, kun ensin oli varmistettu, että k.o. asemalla on vastaanottaja, joka vastaa vapautetun

vangin tulevaisuudesta.

Olihan se sitten Jussilla mukava kokemus päästä valtion junasta pois Paimion asemalla ja Kustaan pojan, Arvon kyytiin – oikein jousitetuille linjaa-nirattaille, pehmustetulle penkille! Kolissa oli oma perhekin odottamassa. Ensin oli kuitenkin mentävä Arvon ohjaamana täisaunaan. Kolin ran-tasauna oli lämmitetty erittäin kuumaksi. Vaat-teet oli ensin kaikki riisuttava saunan ulkopuolella palavaan nuotioon. Kuuman saunomisen välillä Jussi kävi ulkona vilvoittelemassa ja samalla Arvo ajeli häneltä parran, tukan kokonaan ja muutkin ylimääräiset karvat. Kaikki ne tietenkin poltettiin nuotiossa. Vasta toisten kovien löylytysten jälkeen pääsi Jussi pukemaan. Oli taivaallinen kokemus vetää puhtaita vaatteita päälleen. Vasta sitten pääs-tiin tupaan juhlimaan. Mitään juhla-ateriaa ei ollut tehty. Kärkyissä ja saunan porstuassa oli ollut pari pientä voileipää ja hiukan kaljaa. Tuvassa Venla oli laittanut tulijalle ihanaa vehnä-munavelliä. Sitäkin sai syödä vain määrälti. Haluttiin välttyä niintä ikäviltä yllätyksiltä, joita äkkinäinen syöminen oli monille vapautuneille vangeille aiheuttanut, jopa kuolemantapauksia.

Oman 4-henkisen perheen yhdistyminen oli tie-tenkin kaikille se ihanin juttu – myös niille omai-sille jotka saivat sitä onnea vierestä nähdä. Ja yhdessä he saivat sitten jatkossa Kolissa asuakin.

Heleniuksen perhettä kodin läheisellä Porakalliolla, josta louhittiin pitkiä kiviä Paimionjoen ylittävää siltaa ja Juvan voi-malaitosta varten niitä rakennettaessa vuosina 1914–1916.

Ja luvattua työtäkin oli jatkossa Kolin talon uudel-la navettarakennustyömaalla.. Samalle työmaal-

le pääsi myöhemmin myös Minne Heleniuksen poikamiesveli, Matti, saatuaan myös vankileiriltä junalipun Paimioon.

Johan Heleniuksen elämä oli sikäli ainutlaa-tuista, että tuskin löytyy montaakaan henkilöä, joka olisi ollut sekä punaisten vankina, että val-koisten vankileirillä?

Pari vuotta vapautuksen jälkeen onnistuivat He-leniuksen Johan ja Minne ostamaan pienen mökin ja reilun tontin etelärinteen perunamaineen, ihan Tarvasjoen Eurankylän koulun läheltä. Vaikka Jus-si lähti sitten jatkamaan työtään Turun satamassa Ericksonin firman työjohtajana, ei perhe silti enää koskaan muuttanut Turkuun. Tosin työjohtajalla oli Turussa työsuhteasuntona hellahuone viikko-kämppäniä.

Vuosien mittaan Lehtonummen tontilla (Tun-nettiin kylällä Heleniuksen mökinä) rakennettiin lisää asuintilaa, navettaa, tallia, saunaa ja talous-rakennusta. Kun he lisäksi onnistuivat ostamaan peltoa ja metsää, niin muodostui yrittäväiselle per-heelle vähitellen pienviljelystilä. Talvisodan taas hiljentäessä Turun sataman toiminnan jättäytyi Johan Helenius loppuiäkseen pienviljelijäksi ja isopappaksi.

Lasse Kännö
Kirjoittaja on
Johan Heleniuksen tyttären poika.

SADONKORJUUNKIITOSJUHLA

Tarvasjoella sadonkorjuunkiitosjuhlaa on vietetty syksyisin yhtäjaksoisesti vuodesta 1979 lähtien. Juhlassa muistelimme, että vaikka tilaisuuksia on vasta ollut vajaa neljäkymmentä, mahtuu näi-hinkin vuosiin hyvin erilaisia satokausia. On ol-lut runsaita satoja, mutta myös lähes katovuosia. Milloin on kuivuus jatkunut koko kesän, milloin taas sateet pilanneet satoa. Nykypäivänä ei kui-tenkaan huonoinakaan vuosina ole nälänhätää tullut Suomeen, kuten vielä sata vuotta sitten oli mahdollista.

Samalla muistelimme kuinka erilainen on usein ollut juhlapäivänkin sää. Erityisesti muis-tettiin kiitosjuhlaa 26.10.1980, josta tuottajien historia kertoo seuraavasti: ”Oli vietetty vaihtu-va ilmaista syksyä, joka myöhään oli jatkunut lämpimänä, niin että eräillä oli vielä lokakuun lopulla nuorta karjaa ulkona. Nyt ilma kuitenkin nopeasti kylmeni ja sunnuntaita vasten yöllä alkoi sakea lumipyry, joka tukki maantiet autolla kulkukelvottomiksi. Aurausautot eivät kulke-neet ja vain vähän yli 30 henkeä pääsi traktoreil-la tai jalan kirkkoon ja juhlaan seurakuntatalolle.

Tilaisuuteen puhujaksi pyydetty tuottajaliiton silloinen puheenjohtaja agr. Pentti Palmunen oli jo aikaisin lähtenyt Kakserrasta Turun kautta Tarvasjoelle, mutta juuttui autoineen kinok-seen Killalassa. Saatuaan vetoapua lähitalon traktorista hän viimein saapui myöhästyneenä juhlaan.”

Historia jatkaa: “Seurakuntatalomme oli pe-ruskorjattu ennen näitä juhlia erittäin kauniisti ja vanhaa säilyttäen. Sen suojissa oli aloitettu mm. vanhusten ateriapalvelu ensimmäisenä maakunnassa. Tuottajanaisetkin päättivät muis-taa uudistunutta taloa ja lahjoittaja sille puuttu-van Suomen lipun. Lahja oli päätetty luovuttaa tuossa kiitosjuhlassa, johon odotettiin erittäin runsaasti osanottajia.”

Tänä vuonna sadonkorjuun kiitosjuhlassa juhlapuheen piti aluepäällikkö Terhi Löfstedt. Tässä lyhennelmä hänen puheestaan.

Pitkä sana: sadonkorjuunkiitosjuhla. Yhtä pit-kä kuin sana, on ollut myös kulunut satovuosi. Monelta se ei ole vielä loppukaan ja sadon-korjuu jatkuu ainakin juurikkaiden osalta vielä pitkään ja eräillä on nyt viljaakin korjaamatta. Sadonkorjuunkiitosjuhalla on myös pitkä his-toria - sadosta on kiitetty varmaan niin kauan , kuin satoa on saatu. Kiitos on ollut paikallaan, sillä se on taannut henkiin jäännin.

Kivikauden ihmisen sato oli metsästetty, ka-lastettu tai kerättyä saalista marjoja, juuria ja he-delmiä. Kiitoksella on varmasti ne vastaan otettu ja syöty. Jo luolamaalausten on arveltu olleen kunnioitusta riistaa (satoa) kohtaan. Eräänlaista kiitosta noiden ihmisten jumalille ja hengille.

Nykymuotoinen, tämä meidän tunnistamam-me ja yhä harjoittamamme maatalous eli viljely paikoillaan, alkoi useilla eri alueilla melko sa-manalaisesti. Suomea lähimpiä maatalouden alkukoteja oli Lähi-idässä nykyisen Jordanian alue ja kauempana Kiina. Jordaniassa aikanaan viljeltiin niinkin tuttuja kasveja kuin ohraa ja erilaisia alkuvehniä. Kovin paljon ei ole maail-ma tältäkkään osin muuttunut 11 000 vuodessa.

Suomessa ensimmäiset pysyvän viljelyn jäl-jet johtavat pronssikauteen lähes 5000 vuotta sitten. Tuolloin viljelijä-metsästäjä-kalastajien muodostamia kyliä oli jo Aurajoenkin varrella. Vanhan Härkätien, Paimion- ja Aurajokien suis-toissa on eletty ja viljelty kaskeamalla jo silloin , kun nykyisen Turun ohitse vielä purjehdittiin Aurajokea pitkin kaupantekoon Ravattulan tie-tämille ja jopa ylemmäs. Kylissä maata viljel-tiin, mutta osa elannosta tuli vielä turkiksista, riistasta ja vedestä - luonnon sadosta. Kaivaus-ten perusteella on arveluja tuon ajan erilaisista kiitosriiteistä ja juhlista. On aivan varmaa, että myös pronssikauden ihminen kiitti sadosta, sillä sadon tuottaminen oli elinehto. Luultavasti mui-naissuomalaisilta pakanoilta periytyy kekri. Se oli juhla jolloin alun perin satoa juhliittiin paisi syöden, niin kai ennen kaikkea juoden.

Kristinuskon Suomeen tultua juhlat ja tavat muuttuivat täälläkin uskonnon suuntauksen mu-kaisiksi, vaikka monia pakanallisen ajan juhlia ja rituaaleja jäikin jäljelle. Niinpä kiitosta Juma-lalle korjatusta sadosta vietettiin katolisten oppi-en mukaan jo vuosisatoja ja uskonpuhdistuksen jälkeenkin suomalainen kansa on aina osannut

kiittää saamastaan sadosta. Näillä rajoilla asus-taessa ruoka on pysynyt elinehtona aikakausien ja uskontojen muuttuessa. Satoja vuosia kir-kollisesti vietetty juhla on ollut esikuvana nyt viettämällemme juhlalle.

Vuodet kulkee, arvostukset muuttuvat

Yhteiskunnan teollistumisen myötä sadosta kiittä-minen jäi vähemmälle. Sotiin asti ja sodan aikana oman maan ruokahuolto ja tuotanto oli elintärkeä. Sotien jälkeen maatalous eriytyi omaksi alakseen kaupungistumisen kasvaessa. Ruoan alkuperäkin saattoi vähän himmentyä. Ruoan ja viljelyn yhteys katkesi mielikuvissa, kun se jokapäiväinen leipä tulikin kaupasta kerrostalon keittiöön. Viljelijän arvo ruoan tuottajana kärsi inflaation, ainakin hetkellisesti. Viime vuosikymmeninä, erittäin-kin 90-luvun lopulla, herättiin jälleen ruoan ja sen tuotannon merkitykseen. Euroopan unioniin liittymisen myötä huomattiin kaikkialla oman ruoantuotannon olevan puolustamisen arvoista.. Tämän myötä sadonkorjuun kiitosjuhlat jälleen yleistyivät ja nykyään niitä vietetään Varsinais-Suomessakin kymmenillä paikkakunnilla. Kiitos-juhla myös pysäyttää peilaamaan omaa elämää ja kulunutta vuotta, oli sitten viljelijä tai ei. Viljelijä-väestöä kohtaan kiitosjuhlat, niin kirkolliset kuin kekrit, ovat myös yhteisön tapa osoittaa kiitosta ja arvostusta myös viljelijöille. Näin kiitetään jälleen kerran turvatusta tulevasta vuodesta. Ai-heesta kiitetäänkin, ruokaa on vain, kun sen joku on tuottanut.

Jokapäiväinen leipämme

Viljelyn, sadon ja ruoan yhteys on elinkeinon ko-kemasta arvostuksen noususta huolimatta joskus käsittämätön suurelle yleisölle. Ilman satoa ei ole ruokaa. Mainoksen “Saarioisten äitien ruokaa” ei tehdä, ellei siihen ole kotimaisia tuotteita ja-lostettavaksi. Tuontiraaka-aineista tuskin pitkään Saarioisilla tai muualla kokkaillaan - lähtökohta kotimaiselle elintarviketeollisuudelle on kotimai-nen perustuotanto.

Viime perjantaina vietetty Maaailman ruo-kapäivä toi jälleen esille nälän. Aliravitsemus on maailman laajuisesti saatu vähenemään li-ki neljänneksellä viimeisen 15 vuoden aikana, mutta liki miljardi ihmistä kärsii nälkää. Yksikin nälkää näkevä on kuitenkin liikaa, joten työ nä-län vähentämiseksi jatkuu. Iso merkitys on pai-kallisesti tehtävillä kehitysyhteistyöhankkeilla, joilla pyritään mm. parantamaan kehitysmaiden pienviljelijöiden asemaa. Naisten koulutus on todettu tässä liki tehokkaimmaksi toimeksi.

Nälälle ei kuitenkaan pikaista loppua ole nä-kyvissä, sillä luonnonkatastrofit, sääolojen vaih-telut ja aseelliset konfliktit lisäävät paikallista

nälkää. Elintarviketuotannon estyessä ihmiset joutuvat pakosalle. Tämä on näkynyt erityisesti tänä vuonna, kun pakolaisten määrä nousi äkil-lisesti tavanomaista suuremmaksi viime kesänä Suomea myöden. Kuinka moni heistä on hake-massa parempaa elämää, turvallisuutta tai ovat paossa nälkää, sitä emme tiedä. Sen tiedämme, että juuri nyt pinnalla olevan Syyrian pakolais-uuden isona alkusyynä oli nälkä ja katovuodet. Aluetta on koetellut kuivuus vuodesta 2006 al-kaen estäen tehokkaan sadontuotannon. Tämä johti pitkälti maaseudun väen pakkaantumisen kaupunkiin, joissa ei sielläkään ruokaa ole enää ollut tarjolla. Nälkä ja väestön liikehdintä aiheuttivat epävarmuutta, joka 2010 puhkesi sisällissodaksi. Sodaksi, jossa ei ilmeisesti ole selkeitä osapuolia. Nälän ja väkivallan summana miljoonat ihmiset ovat pelkästään tuolla seudul-la olleet pakotetut jättämään kotinsa. Osa heistä on saapunut tänne asti. Tämä on yksi osoitus myös meille Suomessa: kyllä syöjiä riittää.

Ruokaturva käsitteenä kattaa paitsi ruoan riit-tävyyden, myös laadun: saammeko syödäksem-me laadukasta ja turvallista ruokaa. Maailman tilanteiden heilahdellessa ruoan merkitys näkyy kaikille, myös meille Suomessa, vaikka ei täällä ole ruoasta pulaa. Päinvastoin voimme valita mi-ten ja missä tuotettua ruokaa haluamme. Voim-me valita lähiruoasta luomuun, tehotuotetusta kananmunasta ulkoilevien Free range-kanojen muniin. On vapaan possun lihaa ja onnellisen lehmän maitoa. Voimme valita myös ostospaik-kamme vapaasti. Tarjolla on suoramyyntiä tiloil-ta, ruokapiireistä tai Reko-ryhmistä. Ruoan voi ostaa myös paikallisen kaupan tai lähikeskuksen hypermarketin hyllyiltä.

Ruoan tuotannon jatkumisen Suomessa tur-vaakin tulevaisuudessa se, mitä ruokaa ostam-me - ei se, mistä sen ostamme. Ruokaturvan tulevaisuus rakennetaan jokaisen meidän osto-päätöksen myötä. Ruokaa tuotetaan Suomes-sa jatkossa vain, jos valitsemme kotimaisen tuotteen kaupassa. Investoinnit tulevaan ovat mahdollisia vain jos tuottaja saa oman osuu-tensa tuotteen hinnasta. Siksi ruokaketjussa hinnan tulee jakautua reilusti. Korvaus työstä ja tuotteesta muuttuu tilalla viljelijän palkaksi ja tuotannon kehittämiseen tähtääviksi inves-toinneiksi. Viljelijän palkka ja tilalle tehtävät investoinnit tuottavat elinvoimaa koko seudulle pitäen monet pyörät pyörimässä. Näin tuottajan saama leipä jakaantuu moneen ruokapöytään.

Suomalaisista ruokaa tarvitaan tulevaisuudes-sakin ja entistä enemmän. Siksi viljelijän työ pelloilla ja karjasuojissa on elintärkeää meille kaikille. Kiitos Luojalle, kiitos ruoan tuottajille.

Terhi Löfstedt